

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1040764/11

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק רפפורט – אב"ד, הרב אוריאל אליהו, הרב צבי בוקשפון

(ע"י ב"כ עו"ד ליאת שוורץ-חבר)

התובעת: [א]

נגד

הנתבע: [ב]

הנדון: גירושין

פסק דין

מונח לפני בית הדין תביעת גירושין של האישה.

לפני בית הדין סיכומי האישה הבעל לא הגיש סיכומים, ולכן יש להעלות את טענותיו על פי הנאמר בדיונים.

הצדדים נישאו בשנת 2007 ולהם שישה ילדים כאשר הגדול הוא בן 13.

א. בשנת 2015 הגיש הבעל תביעת גירושין, באותה העת היו לבני הזוג 5 חמישה ילדים כאשר הגדול הוא בן 13, הבעל ביקש להתגרש בטענה שהאישה מקללת ומאימת עליו, ופתחה חשבון בנפרד ומאחר שהצדדים חיים מהבטחת הכנסה היא לא משתפת אותו בתקבולים, כאשר לדבריו כל רצון האישה זה לרמות אותו ולחיות מקצבאות על חשבון המדינה.

ב. כמו כן, טוען הבעל שהאישה הרחיקה אותו בצו משטרתי בעקבות רגע של כעס (כתב התביעה). ומציין שהוא מעוניין בשלו"ב.

ג. ביום ג' טבת ה'תשע"ו (15.12.2015) נקבע דיון, הבעל הופיע לבדו האישה לא הגיעה לדיון. בדיון טען הבעל שהוא הורחק לאחר שהיה מאורע בחג השבועות בגן הציבורי שהיו צעקות וחברה של האישה הזמינה משטרה והוא הורחק ל-4 ימים. כמו כן, סיפר שהיו פעמים קודמות בהם השכנים הזמינו משטרה בעקבות צעקות מצידו. לדבריו מעולם לא הרים יד על האישה.

כמו כן טען הבעל:

הבעל: אני רוצה לתת לה מה שמגיע לה ואני רוצה להתגרש. היא לא מדברת איתי, לא מכבסת לי. משבועות. עשיתי תשובה, הלכתי לרב ..., אני יושב בביתם"ד כל הלילה, היא לא רוצה לדבר איתי על שלום בית, היא חושבת שאנחנו עושים לה קנוניה.

לדבריו, הוא הלך לטיפול באלימות על מנת לקצר את ההרחקה.

ד. ביום 1.6.2015 התקיים דיון בבית המשפט לענייני משפחה בעקבות תלונה בגין אירוע אלימות פיזית, במסגרת הדיון ובהחלטת בית המשפט צוין שלא היו תלונות לאלימות פיזית בעבר, ושהבעל הסכים ללכת לטיפול למניעת אלימות, והאישה הסכימה להחזיר אותו לבית בתנאי שיעבור טיפול. בפרוטוקול הדיון בבית המשפט אומר הבעל שהוא מתחרט על מה שקרא בשבת. כמו כן, אמר שהוא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זה שמבקש לעבור טיפול. ואדרבא הוא מוכן לעזוב את הבית בשבתות מכיוון שעיקר הכעסים שלו הם בשבתות כאשר הוא לא מעשן, מתוך דבריו אין הכחשה לכך שהיה אירוע אלימות אדרבא יש הודאה מכללה.

ה. ביום 25.2.2016 התקיים דיון בנוכחות הצדדים הבעל הורחק החל מיום 17.1.2016 עד ליום 16.4.2016 לדברי האישה בגין אלימות מילולית.

במסגרת הליך היח"ס גובשו הסכמות לשל"ב, לדברי הבעל הוא הסכים לשל"ב אבל לא למה שהותנה בהסכם. האישה מסכימה לשל"ב הכולל הרחקה וטיפול זוגי, הבעל לא מסכים לתנאים ומבקש למחוק את תביעת הגירושין ולחזור לבית ללא תנאים.

לדברי ב"כ האישה על אף האלימות שהיה בעבר ומה שלא פרנס היא מוכנה לשל"ב, אולם, לא שייך לשקם לטובת הילדים ללא טיפול זוגי. לדברי האישה במסגרת הבקשה לצו הגנה טענה האישה שהבעל עובד ולא מפקיד את המשכורות שלו לחשבון המשותף.

בדיון בבית המשפט הוא הסכים להרחקה מכיוון שהוא מעוניין להתגרש.

ו. ביום 29.6.2016 נפסקו מזונות אישה זמניים ע"ס 1,000 ₪ לחודש (כולל מדור) החל מיום הגשת התביעה 14.1.2016.

ז. ביום 1.11.2016 הוגשה בקשה לביטול דיון בעקבות רצון הצדדים לשוב לשלום בית.

ח. ביום 19.3.2017 הגישה האישה תביעת גירושין בטענה שהיא החזירה את הבעל מאחר שהבעל טען שהוא השתנה, ועל מנת ללכת ליעוץ זוגי.

ט. ביום 20.4.2017 התקיים דיון האישה נמצאת בהריון עם הילד השישי, בסופו של הדיון הצדדים הלכו שוב ליעוץ על מנת לנסות לשקם את מערכת היחסים בין הצדדים, לדברי האישה בדיון הבעל לא רוצה באמת של"ב אלא מבקש לקצוב את המזונות על סכום של 5,000 ₪. הבעל טוען שלא התחתן והביא חמשה ילדים ועוד שישי בדרך על מנת להתגרש.

י. ביום 19.12.2017 תביעת הגירושין של האישה נסגרה בהעדר דיווח מהצדדים בדבר הצלחת או אי הצלחת הטיפול הזוגי.

יא. ביום 20.9.2018 הגישה האישה שוב בקשה לצו הגנה לבית המשפט לענייני משפחה לאור הוויכוחים שבין הצדדים והאלימות שהייתה בעבר, בדיון ב 26.9.2018 מבקשים הצדדים לבטל את הצו בתנאי שהבעל ילך ליחידה לטיפול במשפחה במשך לפחות שנה.

יב. ביום 17.12.2018 הגישה האישה שוב תביעת גירושין, לאחר שהאישה תלונה בבית המשפט לענייני משפחה על תקיפה ואיומים.

יג. ביום י"ד אדר ראשון ה'תשע"ט (19.2.2019) נקבע דיון, האישה הופיעה הבעל לא הופיע ולא הסכים לבוא גם לאחר שבית הדין יצר עמו קשר, שוב ניתן צו הרחקה, והאישה שהתה במקלט לנשים מוכות.

יד. ביום י"ד סיון ה'תשע"ט (17.6.2019) התקיים דיון במעמד הצדדים, הבעל ביקש של"ב וחזר על הטענות שאבי האישה מעוניין בגירושין פיקטיביים, הכחיש את מעשי האלימות, אולם חזר ותיאר את הכעסים מהם סובל:

"אני מבין את הכעס שלה, מבין את הכול, מבין את ההתפרצויות שלי, גם אני מטפל בעצמי כרגע בשביל המשפחה, כבר חמישה חודשים אני נמצא שם. חוות דעת לא הבאתי, כי אני לא רוצה שיהיה איזה משהו חיצוני שיגרום לכם כאילו לחשוב, תראו, תיקחו אותי נטו. אם תרצו את כל החוות דעת שיש לי, אני אביא לכם מגורמים מוסמכים ואני יכול להביא את זה.

כל מה שיש לי במשטרה זה כלום, כאילו זה מילה שלה במשטרה זהו, זה לא, אין לי שום תיק על בכלל, לא הרמת יד, לא, אולי קיללתי, אולי זרקתי איזה צלחת מהשולחן, על ההתנהגויות האלה אפשר להתמודד.

...

הבעל: נו וזה מביא ללחצים, אז בן אדם לא ירים את הקול?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האשה: נכון.
הבעל: בן אדם לא ירים את הקול? ירים, אז עשיתי טעות, אני מבין את זה, השם יעזור מפה והלאה.
האשה: האבסורד זה שהוא כל פעם מודה פה בדיונים שהוא עשה את זה ואחר כך הוא בא והוא אומר שהוא לא עשה וזה גם היה ב-17.1 וזה רשום בפרוטוקול. יצאתי מאיזון. הוא לא אומר, אבל בהתחלה הוא גם אמר שהוא לא עשה כלום ואחר כך הוא גם זרק צלחת ואחר כך זה לא צלחת, זה שולחן וזה לא מילה, זה מילים.
.....
הבעל: מה את מפחדת, שיקרה עוד איזה מהלך איתי, כאילו של יציאה מהכלים, מה? מדברים כאלה את מפחדת? מהשבתות שלי, אני לא מעשן, אז מהכעס.
האשה: אני לא אשתמש במילה מפחדת, אני לא אתן לזה לקרות עוד פעם.
הבעל: אוקיי.
האשה: זה לא יקרה עוד פעם, נגמר.
הבעל: זה לא יקרה, זה לא יקרה, זה לא בגלל שאת מבקשת, אלא בגלל שאני אומר. הילדים, מה שיבחרו,
האשה: אני בתור אישה לא מגיע לי שיתנהגו אליי ככה.
הבעל: אוקיי.
האשה: יש תורה, אתה מדבר איתי על תורה, איפה התורה שלך היתה בכל הפעמים האלה?
הבעל: בבקשה, בבקשה. נפלתי.
האשה: לא מוכנה.
הבעל: נפלתי, מודה בטעויות שלי."

טו. ביום כ"ח סיון ה'תש"פ (20.6.2020) התקיים דיון הוכחות במסגרת הדיון טען הבעל:

ביה"ד: מה אתה רוצה?
הבעל: אני רוצה שייקחו את האשה אהבת חיי שתטפל בעצמה איך לבנות את הזוגיות ולא להרוס את זה. ולקחת מסמך ולהפוך אותו לרלוונטי בבימ"ש,
....

לכן אני אומר שלא היה כלום. אפשר לחקור את הילדים, לראות שבאמת לא היה כלום. זה רק להוציא אותי מהמשוואה. אני פה לא בשביל להתגרש. זה מהתחלה לדאוג שבמהלך 18 חודש בעידוד המקלט, בעידוד העו"ד,
....

ביה"ד: אף פעם לא היה לך מה לתקן?
הבעל: אני הייתי בטיפול לשליטה בכעסים, קיבלתי גם חו"ד מפרגנת, אני יכול להראות את זה, ו-וואלה עברתי תהליך, הגעתי להבנות עם עצמי, כל הלחץ שהיה לי בבית נובע מהלחץ הכלכלי שיש 6 ילדים והאשה לא עובדת ואני מפרנס יחיד,
....

הבעל: זה מה שעשיתי, הדיבור שלי, צעקות.

ביה"ד: מה צעקת?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: מה הוא צעק?

האשה: הוא מקלל, זונה שרמוטה, קללות, ובחיים לא קיללתי אותו. בורא עולם עדי. הבעל: אני דורש שיחקרו את הילדים.

ביה"ד: קראת לה בכינויים האלה?

הבעל: לא. לפעמים כן. אבל לא לרוב. היא בעצמה הודתה. כן, רק פעם בשבוע. אחרי לחץ שאני מגיע רוצה שישי שבת בשקט היא ידעה להוציא לי את כל המיץ.

....

ש: האירוע שביה"ד שאל בגינה, רדפת אחריה, היו עדים.

ת: העדים היחידים היו החברות שלה, לקחתי את העגלה, כמו שכתבתי אז, לקחתי את העגלה, הסתובבתי איתה, היא מעדה בגלל המדרכה וזה נהפך לבלגן אחד גדול.

....

ביה"ד: ומה היה המקרה השני?

ת: שום מקרה. רק צעקות. לא על אלימות. הצעקות שלי כשאני מרים את הקול שלי הבית רועד, כן.

האישה טענה:

האשה: אם זה ליד אמא שלו למשוך לי את השיער ברצפה, זה היה בר"ה, שנתיים. הוא מודה, לא מבינה למה אני צריכה להיכנס.

ב"כ האשה: תספרי את האירועים שקרו והזמנת משטרה.

האשה: כל צו הגנה הוא מודה, עומד מול שופטת ואומר, אני יודע, אני צריך ללמוד שליטה בכעסים,

ביה"ד: הוא הסכים ללכת לשליטה בכעסים אי פעם?

האשה: הוא הולך מראה, מין אסטרטגיה כזאת,

....

האשה: הוא הגיש נגדי תלונה במשטרה כבר פעמיים. הוא ניסה לברוח לשוטרים, ב-2015 גם משך לי את השערות ליד הילדה, הייתי צריכה לברוח מהבית, הוא רדף אחריי, הוא דחף אותי על הרצפה בגן ליד אנשים, שתי בחורות הזמינו לו ניידת. לא לדבר על זה שהוא משתמש במצב של אמא שלי שהיא נרקומנית והוא אומר את תהיי כמוה, ומקלל. ואת גדלת בפנימייה ואת לא שווה כלום, ליד הילדים. ואבא שלך נרקומן ואבא שלך מזריק. הוא מספר לילדים גם. הוא דקר לי את הגלגל באוטו. הוא הגיע עד הרצליה, הוריד לי את האוויר ברכב.

טז. הצדדים היו אמורים להגיש סיכומים בכתב, האישה הגישה את סיכומיה, הבעל לא הגיש סיכומים גם לאחר שבית הדין המתין לפנים משורת הדין לסיכומיו של הבעל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון והכרעה – דעת המיעוט

לפני בית הדין מקרה של התנהגות מחפירה של בעל כלפי אשתו, כאשר לדברי הבעל עצמו הוא סובל מהתפרצויות זעם בלתי נשלטות שבמהלכם כל הבית רועד מהצעקות עד שהשכנים הוכחו להזמין משטרה. לדברי האישה היו מקרים בהם הבעל הפעיל עליה אלימות פיזית לעיני אנשים זרים, גרסת הבעל לאותו האירוע תוך טענה שהדבר רק שיחק לטובתה לא נשמעת אמינה בלשון המעטה.

לדברי הבעל עצמו, הוא זקוק לטיפול בכעסים, והבטיח להתמיד בטיפול. האישה, שלא מתפרנסת ומטפלת בשישה ילדים, ניסתה להחזיר את הבעל, וללכת ליעוץ, אולם בכל פעם שהבעל היה חוזר לבית הצדדים לאחר זמן היה חוזר לסורו. יש לציין שגם בבית המשפט הודיע הבעל שהוא מוכן שלא לשהות בבית בשבתות על מנת למנוע מהאישה עוגמת נפש.

אין ספק שהאישה אינה חייבת לשהות עם בעלה וטענתה לגירושין עולים לכדי "מאיס עלי", האמתלא מבוררת, ואף למעלה מכך כפי שנבאר. דבר שיש בו בכדי להטיל על הבעל הרחקות דר"ת כפי שהארכתי כבר במספר פסקי דין, שעל אף שלא ניתן לפסוק חיוב בגירושין ניתן לפעול לגירושין באמצעות הרחקות דר"ת, ואביא את מה שכתבתי במקום אחר בנוגע לאי חיוב בגירושין בטענת מאיס עלי באמתלא מבוררת:

מאחר שהתפרסם לאחרונה, שמנהג בתי הדין לחייב בגירושין בטענת מאיס עלי באמתלא מבוררת. וכפי שידוע זה אינו, ומקדמת דנן לא פסקו חיוב בגירושין במקום בטענת מאיס עלי גם באמתלא מבוררת. אולם, ניתן להטיל הרחקות דרבנו תם, כך שכיום שישנם כלים להכריח את הבעל לגרש שלא בכפייה, וכמעט ואין נפק"מ במבחן התוצאה.

ואבהיר אך בראשי פרקים, שאם באנו להאריך בדיני מאיס עלי יהיה צורך בחיבור מיוחד:

א. ראשית, יש להבהיר שדיני טענת מאיס עלי היא רק במקום בו האישה שונאת או מואסת בבעלה מחמת מציאות ומעשים של הבעל שאין להם השלכה ישירה עליה. לעומת זאת, חז"ל החמירו וחייבו בגירושין במקום בו הבעל פושע או פוגע באשתו אפילו בהתעללות קלושה כגון לאסור עליה אכילת פרי גם אם הוא פרי רע שלא טעמה מעולם (תוספתא כתובות) או שמונע ממנה ללכת לבית אביה על מנת לספר בשבחה, על שמדובר בדברים שלכאורה נמצאים ברף הנמוך של התעללות, מאחר שיש כאן שתלטנות הפוגעת בהרגשת החירות של האישה ומשפילים את כבודה, חייבו חז"ל את הבעל להוציא ולתת כתובה, כל שכן במקום שמיא לה שם רע בשכנותיה או שמנתק אותה ממשפחתה שהאישה ניתנה לחיים ולא לצער. אמנם, יש לסייג שהחיוב הוא רק באופן בו לא ניתן לאכוף על הבעל בצורה ישירה ומידית לחזור למוטב, כגון במדיר שבית הדין לא מאכילים לאדם דבר האסור לו.

טענת מאיס עלי, עניינה אישה שאינה חפצה בבעלה מחמת פעולותיו כלפי עצמו או כלפי אחרים או אף בלא סיבה ניכרת והיא מכח הרגשתה הפנימית לא יכולה לחיות עם בעלה.

מחד, באופן זה אין לבית הדין לפעול לשלום בית, ולא מחייבים את האישה לחזור לבעלה וק"ו להיבעל לו בניגוד לרצונה. כאשר אפילו באשתו האוהבתו אסרו חז"ל לבוא עליה שלא מרצונה ולא לעשות שום עניין מענייני התשמיש שלא מרצונה כמו שאמרו בגמ' בעירובין (דף ק ע"ב):

חמא אמר רב אסי אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצוה, שנאמר ואין ברגלים חוטא. ואמר רבי יהושע בן לוי: כל הכופה אשתו לדבר מצוה הויין לו בנים שאינן מהוגנין.

אמר רב איקא בר חיננא: מאי קראה - גם בלא דעת נפש לא טוב, תניא נמי הכי גם בלא דעת נפש לא טוב - זה הכופה אשתו לדבר מצוה. ואין ברגלים חוטא - זה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבועל ושונה. - איני? והאמר רבא: הרוצה לעשות כל בניו זכרים יבעול וישנה!
- לא קשיא; כאן - לדעת, כאן - שלא לדעת.

וגם במורדת שבעינא ליה ומצערנא ליה לא עלה על הדעת לכופה לדבר מצווה בעל כרחא
אלא רק בהפחתת כתובה בלבד שהיא רצונה להתגרש וליטול ממון או להשתמש במניעת
התשמיש ככלי להשגת תועלת אחרת מתוך רוע לב. ובוזה רשאי הבעל לסכל את הכפייה שהוא
כופה אותה עד שתתרצה לחזור לשלו"ב.

ב. הכרעת הרמ"א בסי' ע"ז שאין חיוב לגרש בטענת מאיס עלי, גם בטענה מבוררת וז"ל:
"...ואין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו (גם זה בטור בתשובת מוהר"ם)".

ואם היה חיוב לגרש ודאי שהיא אינה מחויבת להיות אצלו, על כרחך שכוונתו ישבו שניהם עד
שיתענגו ואחד יתרצה או לגירושין או לשלום בית כלשונם של הראשונים.

ג. מה שרצו להביא ראיה מדברי הרמ"א ביו"ד סי' רכ"ח סע' כ שכתב:

"אבל אם האשה אומרת ששונאת אותו ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה
שלא מדעתו, דאפילו אם כבר נשאה, האומרת: מאיס עלי, חייב להוציא (ב"י בשם
מהר"י וי"ל סי' קל"ז, קפ"ו)".

המעייין בדברי מהר"י וי"ל [סי' קפ"ו] יראה שטעמו מאחר שאסור לבוא עליה שלא מרצונה כל שכן
שאינה מחויבת להנשא, ומזה למד שהכל מודים לרמב"ם שלפני הנישואין אינה חייבת להינשא
ומתירים לה החרם. הט"ז העיר על דברי הרמ"א וכתב שהינו לדעת הרמב"ם ולא קיימא לן
כוותיה, אבל לא עלה על דעת הרמ"א לפרש שיש חיוב לגרש לכו"ע. וגם הש"ך בס"ק נו ובנקודות
הכסף פירש כך את דברי הרמ"א על סמך דברי המהרי"ו וכך ביאר גם הגר"א שכתב וז"ל:

**"כן הוא דעת הרמב"ם ואף שכל הפוסקים חולקין מהא דר"פ הנוקין מ"ט ב' מאי ד"א וכ"ת
כו' מ"מ אינה מחויבת להיות עמו וכ"ש דעדיין לא נשאה דמתירין לה".**

ופשוט שלא נבנה חיוב על סמך דקדוק קלוש בדברי הרמ"א שלא במקומם בניגוד לדברי מפרשי
השו"ע על אתר, (יש לציין שהדרכי משה באה"ע הביא את דברי המהרי"ו, כמסכים לדברי הרא"ש בתשובה
בנוגע לקידוש אשה ברמאות, וכוונתו שלדברי המהרי"ו דברי הרמב"ם והגאונים אינם דחויים לגמרי, אבל לא
כתב שיש בהם משום חיוב אלא לעניין התרת תקיעת כף כמו שכתב גם באה"ע).

ד. מה שהרה"ג חגי איזירר זצ"ל הביא מהמאירי [במאמרו בספר שורת הדין ח"ב עמוד ע"ד] שיש
דעות שבמאיס עלי יש חיוב להוציא, המעייין במאירי יראה שדבריו מוסבים על דברי הגאונים
שאמרו "יהיב לה גיטא" לשון שלא קיימת כגמרא, ואותם היש אומרים סוברים שהגאונים לא
תקנו כפיה אלא חיוב בלבד ללא כפיה, כפי שפירש בדבריהם גם הרא"ש בפסקיו ור"ת בספר
הישר (סי' כ"ד). ומה שבפד"ר חלק ז' עמ' 205 פסקו חיוב יעו"ש טעמים אחרים שבגינם חייבו
שם בגירושין.

ה. גם מה שהביא במאמר הנ"ל ראיה מדברי הגר"ח מוולוז'ין [שו"ת חוט המשולש סי' ב'] שדעתו
שיש חיוב לגרש בטענת מאיס עלי, אינו נראה כלל, ואבאר את הדברים בקצרה; דברי הגר"ח
מוולוז'ין בתשובתו נסובים על מועד החלת דיני הממון של דינא דמתיבתא שנחלקו הרמ"א
והט"ז. שלדברי הרמ"א הם חלים עוד לפני מתן הגט בפועל, ולדברי הט"ז והב"ש הם חלים
רק לאחר מתן הגט. הגר"ח הביא ראיה מדין החייבים להוציא שמבואר במרדכי שגם לפני מתן
הגט חייב בתשלום הכתובה על אף שכתובה לא ניתנה להגבות מחיים, וזה לשון תשובת החוט
המשולש שם:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

“...ועוד דהא ע”פ דינא דמתיבתא היה לה לתן תיכף ולכופו לגרש ואף שלא נהגו לכופו אבל בענין הממון אנו דנין כדינא דמתיבתא ממש שלמה יגרע כחה בענין הממון ודמי’ למה שכתב המרד’ ריש פ’ המדיר והוא (דף קל”ד ריש ע”א) בשם תשו’ מהר”ם וז”ל דכל היכא דקתני יוציא ויתן כתובה נהי דאין כופין כו’ אם לא הרשינו לכופו ולהוציא כו’ מ”מ כתובה מ”ט לא נפיק מיניה כיון דחייבוהו חכמים בממון זה לתתו לה הלכך מפקי’ מיני’ כו’ וכן קבע הרמ”א (בסי’ קנ”ד סעיף כ”א בסופו) ונדון דידן דמיא ממש להא. וכן עיקר דנותנין לה אף קודם הגט כדעת הרמ”א ודלא כהט”ז ונהפוך הוא שהרמ”א יצא ידי חובת העיון יותר ממנו”?

וכוונתו, שכשם שחז”ל החילו בד בבד את דיני הממון יחד עם דין חיוב הבעל בגירושין, ולא התנו את החלת דיני הממון במתן הגט בפועל, כך בתקנתם הגאונים לא תלו את דין הכפיה בפועל ודין הממון זה בזה, אלא דיני הממון חלים לאלתר, וגם אם הבעל יברח או שיהיה שהוי עד שנכוף ע”י גוים כדין, חיוב הממון חל לאלתר. וא”כ לדידן שפוסקים דינא דמתיבתא לעניין הממון כדעת המהר”ם מרוטנבורג, אין מקום להשהות את קיום דיני הממון עד למתן הגט בפועל, וזה ברור. אבל אין להעמיס בכוונתו שחייבים שיהיה חיוב בגירושין על מנת שנפסוק כדינא דמתיבתא, שדינא דמתיבתא חל גם ללא חיוב בגירושין לדידן.

ואע”פ שלעניין הגט חוששין לדברי ר”ת שדוחה את דברי הגאונים לגמרי, לעניין הממון מקבלים את תקנתם ומוצאים ממון על פי דבריהם לאלתר, גם אם לא מחייבים במתן גט. ואין זכר בדברי הגר”ח מוולוז’ין לחיוב במתן גט במאס עלי.

ו. כל מה שהביא הגר”ח איזירר זצ”ל ממנהג בתי הדין לפסוק כדברי הגר”ח, המעיין באותם פסקי דין, יראה שכל דבריהם נסובים על החלת דינא דמתיבתא לעניין הממון בביטול זכויות הבעל בנכסי האישה, אבל לא פסקו חיוב גירושין, ומי יאמר שבתי הדין קיבלו את פירושו בדברי הגר”ח מוולוז’ין ולא פירשו את דבריו כפשוטם.

ז. פשוט שאי אפשר לקבוע מנהג בתי דינים אלא במנהג פשוט ומנהג ותיקין של גדולי הדיינים, דבר שלא מצאנו בנידון דידן.

ח. דברי הראי”ה קוק זצ”ל בתשובתו בעזרת כהן סי’ נו, ומודפסת גם בשו”ת דברי חזקיהו חלק א’ אבן העזר סי’ ב’ – ובצירוף אליהם גם התייחסות הראשל”צ הרב”צ עוזיאל זצ”ל – בה חלק על דברי הראי”ה במה שדייק הראי”ה מדברי התוספות רי”ד בנוגע לחיוב במזונות. אולם, גם הראי”ה קוק זצ”ל התייחס במפגיע רק לנידון שהובא בפניו על ידי הרב חזקיה שבתי זצ”ל, כפי שכתב בגוף התשובה.

וז”ל הדברי חזקיהו בתיאור עובדה דיליה:

“על דבר אישה בת טובים הנשואה לאיש פשוט בעל מידות רעות ויום ולילה לא ישובת להתקוטט עם אשתו ולחרפה בדברי חידודין היורדים חדרי בטן על לא חמס ומרוב פתיותו אומר לה בכל פעם בחרפה ובוז קחי גיטיך ולכי, ומקלל יולדיה בפניה ולא עוד אלא שכלי כליו רעים מרעיבה ואינו מפרנסה כראוי כידוע לשכנים ולרוב הקהל הישרים בלבותם...” יעויין שם עוד ממעשיו הרעים, ועל זה כתב בעזרת כהן להדיה:

“שאנכי חזקתי את פסקו דמר דוקא בכה”ג, ככל אשר צייר כתרי”ה בהצעת העובדא”.

כלומר דבריו נאמרים במאיסות מוכחת וידועה. ולכאורה צדקו שם דברי הראשל”צ הרב עוזיאל שם שיש כאן סיבות אחרות לחייב במזונות ע”ש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ט. בביאור שורש דברי ר"ת שהורה על הרחקות, נראה לבאר על פי ראש דבריו בספר הישר סי' כ"ד, שכתב שאם גט מעושה שלא כדין בישראל הוא פסול מדרבנן א"כ בנוולדו בו מומים היה כופה מספק.

ודבריו צריכים עיון, נהי שמצד הכפיה הגט יהיה כשר מספק, שספיקא דרבנן לקולא. אולם, מצד הבעל עצמו איך כפינן ליה ונגדינן ליה, הרי הוא אומר שאינו בר כפיה ושמה הלכה כדברי מי שאומר שלא כופין להוציא, והוא מוחזק בגופו ובידו שלא לתת גט.

אלא שרבנו תם הבין שיש לבית דין להיזקק ולהפריד בין הדבקים בכל טצדקי שאין בהם משום כפיה, והבעל לא יכול להחזיק באשתו הבאה בטענת מאיס עלי מחמת מומים שנוולדו בו, וא"כ יש מקום לכופה בספיקא דרבנן. אולם, להלכה לדעת ר"ת יש כאן ספיקא דאורייתא ולא ניתן לכופה [ואין כאן ס"ס שספק ביאור בגמרא לא חשיב ספק אלא אי ידיעה].

ונראה שחייליה דרבנו תם, ממה שמטעין על החליצה, שדעת רש"י ביבמות ל"ט ע"ב (ד"ה אמר רב אין כופין) שיבמה שנפלה לפני מוכה שחין שכופין על החליצה הא הדין בשאר טענות ואמתלאות בדברים הניכרים אי מצינו לאטעויה ולומר לו חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתיים זוז מטענין ליה ואי לא כפינן ליה וחליץ ע"ש. ותוספות [שם ד"ה אמר רב] חולקין, שדווקא במקום שכופים בגט כופים בחליצה, והביאו ראיה ממה שטורחין להטעות ולא כפיהו על חליצה מעיקרה. ושם הטעו ביבם שאינו הגון או שמצאה בו דבר גנאי. וגם כאן, יש לשאול למה על בית דין להיזקק ולהטעות מכח טענתה ורצונה שיחלוץ ולא להתייבם, מדוע לא נאמר שתשב עד שילבינו שערות ראשה עד תתרצה להתייבם או יתרצה הוא לחלוץ.

אלא ביאור הדברים, שהגם שחז"ל לא חייבו לחלוץ ואם כפו על החליצה החליצה פסולה, אולם, בית דין אינם רשאים להעלים עיניהם מדברי האישה. אלא שלכופה בכפיה בשוטים לא כופים שחוששים שמא עיניה נתנה באחר, אלא במקום שחז"ל אמדו שדוברת אמת וחייבו להוציא כגון במוכה שחין. אולם, מאידך, לדברי האישה יש כאן לאו של "לא תחסום", ובית הדין אינם רשאים להתעלם מדבריה ולכן נזקקים בכל טצדקי שיוציא שלא בתורת כפיה. שככל שנכופה ללא חיוב הגט בטל, אלא ע"כ שמוטל על בית הדין להביא לפירוד הצדדים שלא בתורת כפיה ושלא בשליחותה דקמאי.

וכתב בצרור הכסף לתלמיד הרשב"א (דרך חמישי שער ז') וז"ל:

וקאמר רב דאין כופין אותו ליבומי. וכתבו בתוספות נראה לרבנו תם דאין כופין לא את היבמה לייבם ולא את היבם לחלוץ. וראיות רש"י ז"ל מיירי בהנך דכופין אותו להוציא, כגון מוכה שחין. ומיהו כתב ז"ל: דודאי בזמן הזה שמצות יבום קודמת, אין כופין. ואפילו שמותי לא משמתי, דהאי נקטיה לכובסיה דלשבקיה לגלימיה הוא. ומיהו אמר רבינו תם שרשאין בני הקהל שלא יהיו נמנין עמו, שהרי אנו רשאין להחרים עצמנו ע"כ. ונמצא לר"ם שכופין לחלוץ, ולרש"י שכופין אותו לחלוץ כשנתנה אמתלא. ולרבנו תם שהקהל עושין הרחקה אבל אין כופין.

וכן כתב כתב גם בתוספות מהר"ם [כת"י] ביבמות ל"ט.

הרי שבכל מקום שיש ספק בית דין יכולים לעשות הרחקות דרבנו תם, ואנו פועלים שלא בתורת כפיה על הגט וגם לא מכח חיוב של חז"ל כדיני גירושין שאמרו שאפשר לקרותו עבריינא, אלא מדין ועשית הישר והטוב שלא בתורת דין תורה או מצוות חכמים בהלכות גירושין.

י. ויש להוסיף, שאם הדין שיש חיוב לגרש במאיס עלי בטענה מבוררת, א"כ לשיטת הסוברים שבכל חיוב להוציא כופין בשוטים שזהו פשטות שיטת השו"ע בסי' קנ"ד וגם הרמ"א חשש רק משום חומר אשת איש, וכן נוטים דברי התוספות בריש פרק המדיר וכך מפורש בדברי רש"י בגיטין פרק המגרש (פ"ח ע"ב) אלא שחששו לשיטת הר"ח וכך פירש המגיד משנה בשיטת הרמב"ם (הלכות אישות פי"ד הלכה ח'). וממאי שפשוט שלא כופין בטענת מאיס עלי על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כרחין שגם אין חיוב בגירושין, שלשיטה שכופין במי שנאמר בו שחייב להוציא אין מושג מדינא דגמרא לשיטת הבבלי של שרי למקריך עבריינא שבדברים לא יוסר עבד. ובוזה נדחתה גם הראיה שרצו להביא מדברי רבנו יונה שהובאו בשטמ"ק בכתובות שכתב:

וכתב רבינו יונה ז"ל וז"ל דאף על גב דאין כופין לתת גט באומרת מאיס עלי היינו כפייה בשוטים אבל ב"ד מודיעים לו שמצוה עליו לגרשה ונותנין לו עצה שיגרשנה ואם לא יגרשנה האי מאי דאמרינן האי מאן דעבר אדרבנן מצוה למקרייה עבריינא. ורבינו תם ז"ל היה אומר שאפילו זה לא נאמר לו אלא שאם יבא לימלך אם יגרשנה בלא כתובה ב"ד נותנין לו עצה שיגרשנה לאלתר. כן כתבו תלמידי רבינו יונה:

ונחזי אנן, אם שיטת רבנו יונה שבכל מקום שנאמר חייב להוציא פירושו שכופים שלא כדברי ר"ח, א"כ רשאים לומר לבעל שיש עליו מצוה להוציא, שהרי אינו בכלל גדר חיוב לגרש אלא רק בגדר מצוה שכופין על מידת סדום. אבל אם חיוב פירושו שאפשר לקרוא לו עבריינא שעובר על דברי חכמים אבל לא לכוף בפועל כשיטת שמואל בירושלמי, אזי החיוב והמצוה שווים ויש צורך בחיוב מדינא דגמרא על מנת לקרותו עבריינא ולא די בטענת מאיס עלי מאחר שאינו חוטא כנגדה, וחז"ל לא פסקו שחייב להוציא ולתת כתובה, במקום שלא פשע כנגדה וזו שיטת רבנו תם. וא"כ לדידן שהעיקר להלכה ולא למעשה שיש דין כפיה במקום שנאמר שחייב להוציא ורק מחמירים כשיטת ר"ח, א"כ כאשר כותבים חיוב גם אם בפועל לא כופין מצד חומר אשת איש, זה דווקא במקום שיש חיוב מפורש מדינא דגמרא. (ויעוין בגט מקושר סדר גט שני אות כב).

יא. ההבנה הפשוטה בדברי הגאונים שכופין הם כדברי רבנו תם (בספר הישר שם) שפירש שדברי הגאונים אינם מדינא דגמרא אלא מכח תקנה בלבד, וזאת לעומת דעת הרמב"ם שהכפיה במאיס עלי היא מדינא דגמרא, [וכן נקט ר"ת בשיטת רש"י ע"ש בספר הישר], כאשר לדעת רבנו תם לא הוזכרה כפיה בכל הסוגיא.

ונראה שמה שהרמב"ם נקט שהכפיה היא מדינא דגמרא ולא מתקנה, טעמו שסוגיין דעלמא היה לכוף כמו שכתב בעל העיטור שהוא בן דורו של הרמב"ם שמנהג פשוט זה כשש מאות שנה, וגם הרי"ף כתב שכופין כהוראה פשוטה לכל הגולה גם בפרק אע"פ וגם בפרק שני דייני גזירות כאשר מקום מושבו של הרי"ף לא היה בבבל אלא בפאס ובקירואן.

אלא שלשיטת הרמב"ם בהקדמה ליד החזקה כל תקנה שלאחר התלמוד תקפה רק במקומה ולא מחייבת את שאר הגולה וז"ל שם:

וכל בית דין שעמד אחר הגמרא בכל מדינה ומדינה וגזר או התקין או הנהיג לבני מדינתו או לבני מדינות רבות לא פשטו מעשיו בכל ישראל מפני רחוק מושבותיהם ושבוש הדרכים. והיות בית דין של אותה המדינה יחידים ובית דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים קודם חיבור הגמרא. לפיכך אין כופין אנשי מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה האחרת. ואין אומרים לבית דין זה לגזור גזירה שגזרה בית דין אחר במדינתו. וכן אם למד אחד מהגאונים שדרך המשפט כך הוא ונתבאר לבית דין אחר שעמד אחריו שאין זה דרך המשפט הכתוב בגמרא, אין שומעין לראשון אלא למי שהדעת נוטה לדבריו בין ראשון בין אחרון.

וכך פסק הרמב"ם גם בנוגע לדינא דמתיבתא בהלכות אישות (פרק יד הל' יד) שדין הגאונים לא פשט במקומו ולכן ראוי לתפוס דין התלמוד. אם כן, לשיטתו, לא שייך לכוף מכח תקנתם אלא רק מדינא דגמרא ואם מצאנו מנהג הפשוט שכופין להוציא בטענת מאיס עלי מוכח שהוא מדינא דגמרא.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יב. והנה רב שרירא גאון נשאל בנוגע לדין מורדת [תשובתו הובאה בתשובת הרי"ד סי' נ"ט ובשערי צדק שער ד' סימן טו] בראשית דבריו כתב לכאורה כדברי המפרשים שאין כפיה מדינא דגמרא וז"ל:

כך ראינו: ששורת הדין היתה מעיקרא שאין מחייבין את הבעל לגרש את אשתו אם בקשה גירושין, חוץ מאותן שאמרו רבותינו בהן שכופין אותן להוציא. וכשהאשה נמנעת מתשמיש ומן המלאכות שחייבת לעשות לו זו היא המורדת (כתובות סג ע"א) שפוחתין לה מכתובתה כלום בכל שבת ושבת וצריכה התראה.

ואח"כ הביא את דין רבותינו וז"ל:

ואחר כך התקינו תקנה אחרת שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת. ואמרינן עליה אמר ראמי בר אבא פעמים שולחין לה [...] ומהנכסים שקבלם בעלה על עצמו ואינו מצוי בעינו או מה שבלה ואבד מן נדוניא שלה ומן תכשיטיה שהן נכסי צאן ברזל שצריך הבעל לשלם לה דמיהן, משום שאחריותן עליו, היו פוחתין לה מאשר על האיש שבעה דינרין בשבת. לסוף התקינו שמכריזין עליה ארבע שבתות ומפסידה את כולן. ואף על פי כן, לא היו מחייבין את הבעל לכתוב לה גט. ואם מת נפטרו יורשיו מכתובתה מאשר הוא עליו כחוב, אבל הנמצא בעינו והוא קיים בין מן תכשיטיה דתפוסה לא מפקינן מינה ודלא תפוסה לא יהבינן לה.

הרי שפירש שלא כייפנן לה ולא כייפינן ליה בדין רבותינו, אלא שאח"כ הוסיף וכתב וז"ל:

והתקינו שמשהיין אותה כשתובעת גירושין שנים עשר חדש שמא יתפייסו ואם לא יתפייסו לאחר שנים עשר חדש כופין את הבעל וכותב לה גט.

הרי שרב שרירא גאון פירש את דברי הגמרא "משהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא" שכופין מדינא דגמרא לתת גט בעל כרחו של הבעל ולבסוף כתב:

ואחרי רבנן סבוראי כשראו חכמים שבנות ישראל הולכות ונתלות בגויים ליטול להן גטין באונס מבעליהן ויש כותבין גיטין באונס ומסתפק גט מעושה בדין או שלא בדין וקא נפיק מינה חורבא תקינו בימי מר רב רבה בר מר הונאי נוחם עדן למורדת ותובעת גירושין, שכל נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה תשלם ואפילו מה שבלה או אבד ישלם לה תחתיו, ומה שכתב לה על עצמו, מה שאינו מצוי לא ישלם לה, ומה שהוא מצוי נמי אף על גב דתפוסה לה מפקינן מינה ומהדרינן ליה לבעל. וכופין אותו וכותב לה גט לאלתר ויש לה מנה מאתים. ובזאת אנו מתנהגין היום כשלש מאות שנה ויותר. אף אתם עשו כן.

הרי שפירש שתקנת הגאונים הייתה רק בדיני הממון ובביטול השהיית י"ב חודש עד לכפיה על הגט, אבל מדינא דגמרא לדברי רב שרירא גאון יש כפיה בסוף י"ב חודש כפי שפירוש ר"ת בספר הישר בדברי רש"י. יש להעיר שיש מהראשונים ובכלל זה בעל העיטור שלא גרסו את הפיסקא של "משהיין לה תריסר ירחי אגיטא", אולם, מצאנו שרב שרירא גאון למד שיש כפיה מדינא דגמרא לסוף י"ב חודש. וזה שלא כדברי הרמב"ם שלמד שמדינא דגמרא שכופין לאלתר ושהיית י"ב חודש קאי על בעינא ליה ומצערנה ליה.

והרמב"ן הביא את דברי רב שרירא גאון בחידושו (כתובות ס"ג ע"ב) וכתב:

"ואין לדברים הללו עיקר כלום ודבר ברור הוא שאין כאן תקנה חדשה לכוף ומעולם לא עלתה על דעת חכמי התלמוד כפייה זו לעולם".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יעוין בהלכות גדולות (סי' לו) שנקט לשון ויהיבין לה גיטא בנוגע לדין הגמרא ובדינא דמתיבתא לשון ויהיבין לה גיטא לאלתר, היינו שבית דין נותנים לה גט על ידי כפיה ושמתא כמו שכתב שם, וזה כדברי רב שרירא גאון.

יג. אלא שבכל עניין מצאנו שרב שרירא סובר כדברי הרמב"ם שכופין מדינא דגמרא, ויתירה מזאת, יש לומר שרב שרירא גאון תירץ את קושיית ר"ת מהיכן נטלו רבנן סבוראי את כוחם לפסוק חיוב וכפיה לאחר חתימת התלמוד, שאמת שגם לדעת רבנן סבוראי לא היה בידם לתקן כפיה מעצמם, אלא שלאחר שחז"ל תיקנו שהיית י"ב חודש וכפיה על הגירושין מדינא דגמרא, היה בידם לבטל את השהייה מאחר שראו שאין תועלת בשהייה אלא תקלה בלבד, וטעם לכוף קיים לאלתר, והם מדעתם לא היו מתקנים כפיה ללא תקנה קודמת של חכמי התלמוד.

וקשה לבטל את דברי רב שרירא גאון ששימש כריש מתיבתא במשך שלושים שנה ולפני כן כאב"ד עשרות שנים, בפירושי השמועות שמפיהם אנו חיים, וזאת גם שהרמב"ן הרבה בראיות נכוחות כנגדו.

ונראה בביאור שורש מחלוקתם, שהרמב"ן מפרש את הגמרא בבעל הרוצה לגרש את אשתו אלא שמעכבים את הבעל מלגרש י"ב חודש על ידי חיוב בתשלום כתובה, לעומת זאת רב שרירא גאון פירש שהגמרא עוסקת בבעל המסרב לגרש את אשתו וכופין אותו לגרש לסוף י"ב חודש וטעמו ונימוקו שהואיל והבעל מוציא את אשתו בעל כרחו, ולא מצאנו בשום בעל מגרש שחז"ל עיכבו אותו מלגרש במקום שהיא מבקשת להתגרש על כרחך שהזכרת השהיית הגט היא בנוגע לכפית הבעל.

יד. ומצאנו שהרי"ף שישב בצפון אפריקה ולא בבבל הורה לרבים לכוף, מה שפירש הרא"ש בדבריו שלא כתב לכוף תירץ בב"ח בסי' ע"ז ס"ק טו שכוונתו שכנראה שלא הורו לכוף כדברי המאירי. כדברי הרי"ף משמע מדברי הלכות גדולות בסי' לו, וכך פסק גם רבנו גרשום [בתשובה שהובאה בשו"ת מהר"ם ב"ב] שישב במיניץ שבגרמניה, וכן סבר רשב"ם וכן כתב ר"ת בשם רש"י, וכן נהג גם בעל העיטור בפרובנס, וגם הראב"ד לא השיג על הרמב"ם, ולדעת הרמב"ן (מלחמות ה') תקנת הגאונים קיימת והיתה לדורות אלא שבטלה משום פריצות הדור על דעת כל בית הדין במקומו, וכן פסק התוספות רי"ד, מהר"ח או"ז, הריא"ז וכן העיד המהר"ח או"ז בדעת המהר"ם מרוטנבורג שלא כעדות הטור. וגם הרמ"א בסי' ע"ז הביא את דברי הרא"ש שבמקום שקידש ברמאות אפשר לסמוך על דברי מקצת ראשונים שכופים בטענת מאיס עלי. כלומר חבל גדולי הראשונים סוברים שתקנת הגאונים עומדת לדורות ונוהגת בכל מקום. אלא שלהלכה אנו תופסים את דברי ר"ת באיסור אשת איש שקבלו את ראיותיו, וחוששין לדעתו שאין כח לחדש תקנה לכוף לגרש מימות רב אשי עד ימות המשיח.

טו. בגוף תקנת הגאונים נראה שנחלקו אם היא דווקא בטענת מאיס עלי או בכל מבקשת להתגרש, דעת הרי"ף בפרק שני דייני גזירות, שהאידינא שנוהג תקנת הגאונים, במקום שמדינא דגמרא תשב עד שילבינו שערות ראשה אף על פי שהיא רוצה להינשא לבעלה ואינה מואסת בו כופין מכח תקנת הגאונים, וע"כ היא אוהבת את בעלה ואעפ"כ כופין. וכך משמע גם מדברי ההלכות גדולות, אולם, לדעת הרא"ש משמע שלא תיקנו אלא בטענת מאיס ולכן יש חשש כפיה בטעות שמא אינה מואסת בו ונותנת עיניה באחר, והכופה נחשב כמזרים בישראל.

טז. ויש לדון מכח מה סוברים הגאונים שאפשר לכוף לגרש, האם מדין אפקיענהו ומאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש או מדין מצוה לשמוע לדברי חכמים ולתקנותיהם שבכל דור ודור יעוין באמרי בינה חלק חו"מ הל' דיינים סי' א' ובלשונות תשובות הרא"ש.

יז. ויעוין עוד בתשובת הר"ן סי' ס"ב בנוגע לכפיה במקום שהמנהג הוא לכוף, שמשמע מדברי הר"ן בתשובה הנ"ל שהולכים אחר מנהג ויש כח לתקן לבני המקום לנהוג כדברי הרמב"ם בתנאי שנישאו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באותו מקום לעומת זאת בתשובת התשב"ץ חלק ב' סימן רנ"ו הביא עדות מפי רבו רבנו אפרים וידאל ששאל לפיו של הר"ן וכתב משמו שאין בידם לתקן בענייני אישות ע"ש. עוד נראה, שבמקום שיש חשש שיצאו לתרבות רעה יכולים לתקן כפיה להוציא כדאיתא בגמרא בגיטין (לח ע"ב) שבחציה שפחה וחציה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר כפו את רבה ועשאה בת חורין אע"ג שגם בשחרור עבדים צריך רצון האדון כמו בגט אשה כדאיתא בקידושין (נ ע"א), וא"כ במקום של חשש זנות אפשר לכופף את הבעל לגרש, ועי' בהערת הגרא"י הרצוג הובאה באוצר הפוסקים סוף כרך ב. עוד אפשר לומר שבי"ד עונשים שלא מן הדין וכיון שהעונש נעשה כדין גם הכפיה כדין יעוי' בגט מקושר למהרא"ל צינץ אות מח בביאור דין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ובאמרי בינה הנ"ל. הנה מאחר וכל גדולי הפוסקים תפסו לעיקר למעשה כדברי רבנו תם, וכך הלכה פשוטה וגם סוגיין דעלמא, הרי שלא ניתן לחייב בגירושין גם באמתלא מבוררת ואין לקרותו עבריין מדינא דגמרא. מאידך, מכיוון שחבל גדולי הראשונים סוברים שחייב להוציא ואף כופים בשוטים, הרי שנאמר לו שעליו לגרש את אשתו גם אם לא בתורת חיוב, שלהלכה אין הלכה פסוקה שיש חיוב מדברי חכמים אלא שחבל גדולי המורים שחייבים לחשוש לדבריהם גם במקום שביה"ד לא יכוף מדין חומר אשת איש. ולכן הציבור רשאי להרחיק את עצמו שלא לשאת ולתת עמו כהוראות רבנו תם, שלא בתורת כפית בי"ד אלא כהנהגה ציבורית על מי שנוהג שלא כהוגן. וכשם שמצוה על בית הדין להפריד בין הדבקים כך יש מצוה על הבעל לגרש, אלא שלשון מצוה משמעותו גם כן מצוה דאורייתא או דרבנן ויש חשש לגט מוטעה, וההרחקות יתפרשו ככפית בי"ד ועיקר דין הכפיה מהני מאחר שמצוה לשמוע לדברי חכמים כדברי הגמרא בקידושין [נ ע"א]. יעוין בסדר אליהו רבה וזוטא סימן י"ג ומתי ראוי לעשות הרחקות דרבנו תם.

ואם לרבנו תם אפשר לעשות הרחקות גם בלא חיוב, הרי שלדין מכת השיטות החולקות על ר"ת ומשום תקנת הדור, נעשה הרחקות דרבנו תם, ועי' מה שהאריך בתשובת צמח צדק (לובאוויץ) אה"ע סי' רס"ב על דרך זה.

יח. ולכן למעשה הנוסח של "על הצדדים להתגרש" שפירושו שיתגרשו שלא מכת חיוב חז"ל או תקנה קדומה אלא על הציבור לדאוג לפירוד הצדדים עדיפה מכל לשון של חיוב על מנת למנוע חשש "גט מוטעה". כאשר למעשה אין נפקא מינה ובכל עניין אפשר להטיל הרחקות דרבנו תם שאין בהם משום כפיה על הגט, ואין להזכיר לשון חיוב ומצוה שלא יתפרש שאנחנו כופים על עיקר הגירושין ועל עיקר הדין.

יט. סוף דבר, אין נפק"מ במבחן התוצאה אם נכתוב "חיוב" או לשון אחרת מאחר שבכל עניין לא כופים אלא מטילים הרחקות דר"ת, וגם הריצוי לתת גט לא נובע מלשון פסק הדין. בנוסף לכך, נצטוונו מפי אבטליון להיזהר בדברנו לבל יכנסו הבאים אחרינו לגבול כפית ממון או כפית גוף.

כ. בדיעבד אם ניתן גט לאחר ושכתבו לשון חיוב בפסק הדין, נראה שאין כאן ספק גט מוטעה ללא גילוי דעת מפורש שסומך דעתו על דברי פסק הדין. וכך שמעתי מפי דודי הגרי"ש אלישיב זצ"ל שבפשטות הבעל לא נותן את הגט מחמת לשון החיוב שבפסק הדין.

כא. אמת, שבמקום שיש צירופים איתנים נוספים לחיוב ניתן לצרף את דברי הגאונים ותקנתם שאינה שיטה דחוויה ולפסוק חיוב ואף יותר לאחר שיקול דעת רב ומקום עיגון. אולם, במקום שיש רק דין מאיס עלי ואפילו באמתלא מבוררת בלא פשיעה של הבעל כלפי האישה אין לנקוט לשון "חיוב".

עד כאן, מה שכתבתי במקום אחר.

אמנם בנידון דידן, ברור שהתנהגות הבעל אינה נשלטת, ובעת התקפות הזעם הוא נוהג לקלל את האישה גם לעיני הילדים וגם לעיני ואוזני זרים בביטויים משפילים שאינם הולמים כל בר דעת, הרי שלא ניתן לצפות מהאישה לחיות תחת השפלות וקללות, כאשר הבעל מוחזק בהתנהגותו המשפילה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולא מדובר בכעס רגעי וחד פעמי בדומה לדברי הרשב"א (שו"ת ח"א תקע"א) בנוגע לאישה המגלה את זרועותיה בעת כעס אלא בטבע רע בעצם.

ויעויין ברש"י שכתב שנודרת בדברים שבינו לבינה שמצפה שהוא יפר לה והוא מקיים לה דסברה: מירתח רתח עילואי והשתא אבל הכא דנדרה איהי ושתיק לה, סברה: מדאישתק, מיסנא הוא דסני לי, וכתב רש"י שם:

אבל היכא דנדרה איהי ואישתיק - ולא היפר אינה יכולה לגור אצלו כלל ואפי' עד שתאסר ע"י קישוט דסברה מיסנא סני לי.

וזה על אף שיש לה פתח להישאל על נידרה שהרי היתה סבורה שבעלה יפר לה וא"כ התרופה בידה. אלא שעצם מה שסוברת שהוא שונא אותה די בו בכדי לחייב להוציא ולדעת רש"י ור"י אף לכוף בשוטים. אומנם לדעת הרמב"ם פרק י"ב הל' כד כאשר הוא נותן אצבע בין שיניה בידו לקיימה ולא מחייבים להוציא אלא שאם הוציא נותן כתובתה או שתלה בתשמיש לדעת הדרישה והש"ך ביורה דעה סי' רל"ה.

וכבר כתב הרמב"ן סי' ק"ב (במיוחסות) הובאה בבית יוסף סוף סי' ע"ד וז"ל:

שנשאל על בעל המכה את אשתו בכל יום עד שהוצרכה לצאת מביתו וללכת לבית אביה והוא טוען שמקללתו בפניו והיא מכחישתו והשיב אין לבעל להכות ולענות אשתו דלחיים ניתנה ולא לצער וא"א ואם טען שהיא מקללתו בית דין חוקרים מהשכנים מי הגורם ואם הוא מכה ומצער שלא כדין והיא בורחת הדין עמה זכר לדבר הגר אבל אם מקללתו חנם הדין עמו שהרי מן היוצאות שלא בכתובה היא ומכל מקום אם הדבר מסופק לבית דין מי הוא הגורם או אפילו הגיעו לדבר ברור שהבעל מכה שלא כדין אינו רואה שבית דין יכולים להשביעו שלא לעשות כן אלא גוערין אותו ומייסרים ומודיעים שאם יכה שלא כדין שהוא חייב להוציא וליתן [כתובה] שאפילו על שאר דברים שאין לה כל כך צער כגון שמדירה שלא תלך לבית אביה או לבית האבל וכו' או שלא תשאל נפה וכברה וכו' כל שכן במכה ופוצע ומצערה בגופה.

הרי שבכל דבר שחמור מהדברים מנויים בפרק המדיר הכוללים דברים קלים של לאסור פרי רע שאינה רגילה בו חייב להוציא, ואם במשיאה שם רע בשכנותיה חייב להוציא ק"ו השפלות קללות ואיבוד עשתונות וצעקות עד שהשכנים שומעים את קולו שאין לך השאת שם רע גדול מזה. וזאת גם אם נקבל את גרסתו של הבעל שאינו מכה את אשתו, ואם מחייבים לגרש במעמיד פרנס ליותר משלושים יום לדברים קטנים שרגילה בהם בבית אביה ולא בבית הבעלה משום שזילא לה מילתא להיות מתפרנסת לדברים קטנים ע"י פרנס, וכך פסק בשו"ע יו"ד סי' רל"ה סע' ב':

הדירה שלא תהנה ממנו, אינו חל, שהרי הוא משועבד לה. ואם אמר לה: צאי (מעשה) ידיך במזונותיך, והיא מספקת בהם לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים, אם כל משפחתה רגילין באותם דברים קטנים, אינו חל שהרי הוא משועבד לה גם בהם; ואם אין כל משפחתה רגילים בהם, אלא העשירים, ואביה עשיר ורגיל בהם, ובעלה אינו עשיר ואינו רגיל בהם, חל הנדר שהרי אינו חייב לה בהם. ומכל מקום כיון שהדירה ממנו והיא חזרה לבית אביה, הוא מתחייב לה עתה בהם. הילכך עד ל' יום יפרנסנה באלו הדברים הקטנים על ידי פרנס, שיאמר: כל הזן אינו מפסיד, ויזון אותה אחר ויקח מהבעל, לא שנא הדירה שלשים יום או יותר או שהדירה סתם. אחר שלשים יום, יוציא ויתן כתובה.

ודאי שזילא לה מילתא להיות מתקללת ע"י בעלה לפני שכניה וילדיה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדברים המנויים בפרק המדיר הם לאו דוקא כאשר הדברים מוחזקים על ידי נדר אלא התוצאה של פגיעה באישה לתקופה בלתי נסבלת מחייבת להוציא כפי שמורה פשוטת המשנה בפרק המדיר שמדיר את אשתו שלא תלך לבית המשתה ולבית האבל יוציא מפני שנועל בפניה, וכן משמע מהתירוץ הראשון של הר"י מיגש שכתב:

...

אלא דהאי דקתני יוציא ויתן כתובה לאו משום דקא חייל נדריה הוא אלא משום דלא שביק לה למיזל לבית אביה הוא ובכל זימנא וזימנא דבעיא ומיזל לא שביק לה ואפי' אמרינן ליה נמי האי נדרא דידך לאו כלום הוא לא שביק לה איהו לפיכך יוציא ויתן כתובה אבל אילו אתא לבי דינא לשיולי אי חייל נדריה או לא הוה אמרינן ליה האי נדרא לא כלום הוא...

וכך משמע גם מדברי הרמב"ן והרשב"א בזן ע"י שלישי וז"ל הרמב"ן,

טפי שמעי אינשי וזילא בי מלתא. הייתי סבור לומר דדוקא כשהדירה אבל לא הדירה יכול הוא לפרנסה ע"י פרנס וכן ראיתי להרמב"ם המחבר ז"ל והטעם לפי שמשאיה שם רע שאלו לא מצא בה ערות דבר לא היה מדירה. אבל ראיתי בירושלמי דבעו אמתני' ויעמיד פרנס ומהדרי רשות ביד האשה לומר אי אפשר להתפרנס מאחר אלא מבעלי, והא תנינן המשרה את אשתו ע"י שלישי כאן בשקבלה עליה כאן בשלא קבלה, פי' המשרה את אשתו ע"י שלישי בשרצתה וקבלה עליה להיות משרה אותה אבל בעל כרחא לא.

הרי שבכל מקום שמונע ממנו להיות נזונת ישירות מהבעל יוציא ויתן כתובה גם בלא נדר, אמנם דעת הרמב"ם שדווקא בנודר יש ביזיון ולא במשליש ללא נדר, אולם שאר הראשונים חלקו עליו מכח הירושלמי וגם הרמב"ם טעמו שנדר שלא לפרנס הוא ביזיון וצער מה שאין כן משליש סתם שאין בו ביזיון אבל בשאר דברים מודה.

וכך מצאנו בראשונים בנוגע לבעל המכה את אשתו שחייבו ואף כפו לגרש על אף שמדובר רק במוחזק לעשות בק"ו, על אף שעל העתיד יש ספק שמא לא יכה.

הגם שמצאנו בתשובת הרא"ש שהובאה בטור ובשו"ע באבן העזר סי' קנ"ד וז"ל:

שאלה לא"א הרא"ש ז"ל באיש המשתטה מדי יום ויום ואומרת אשתו אבי עני הוא ומחמת דוחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי אפשר לקבל כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים שכופין אלא תפייסנו לגרש או תקבלנו ותזון מנכסיו:

כל דבריו לא נאמרו אלא לעניין כפיה בשוטים, אולם, לעניין חיוב לגרש ודאי שלומדים ק"ו כפי שכתב הרמב"ן בתשובה הנ"ל, וכל מה שאמר שתחזור שתקבלנו ותזון מנכסיו כתב בביאור הגר"א שם שהוא מטעם סברה וקבלה בדומה לשאר מומין שבידעה לא כופין להוציא, ועי' אגרות משה אבן העזר חלק א' סי' פ'.

אבל לא עלה על דעת הרא"ש שנשים דעלמא יסבלו חיי צער עם בעליהן, וגם בזה כתב ביים שלמה פרק ג סי' כא שלא מהני תנאי בנוגע להכאה דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה.

וכך מפורש גם בירושלמי פרק ט' דגיטין, וז"ל:

שמואל אמר פסול ופוסל בכהונה. שמואל אמר אין מעשיך אלא לפסולין. שמואל אמר אין מעשיך אלא אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. והתנינן שניות לא בגין דא אמר שמואל. והתנינן המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יום יעמיד פרנס יותר מיכן יוציא ויתן כתובה. שמענו שהוא מוציא. שמענו שכופין רב ירמיה בשם רב ישראל שעיסו במעשה עכו"ם פסול. ובאומר איני זן ומפרנס.

רבי חייה בר אשי בשם איסי האומר איני זן ומפרנס כופין אותו להוציא. רבי ירמיה בעא קומי רבי אבהו וכופין. אמר ליה ואדיין אית ליי אם מפני ריה רע כופין לא כל שכן מפני חיי נפש. אתא רבי חזקיה רבי יעקב בר אחא רבי יסא בשם רבי יוחנן האומר איני זן ואיני מפרנס אומרים לו או זן או פרנס או פטור.

בבבלי מבואר שדעת שמואל שבאיני זן ואיני מפרנס דעתו שעד שאתה כפהו להוציא כפהו לזון. ונראה שגם לשמואל אילולי טענה זו היו לומדים שכופין להוציא בק"ו מריח רע שכופין להוציא. ועוד נראה שלשמואל חייב להוציא ע"י כפית דברים בלא כפיה בשוטים שהרי הניזונת ע"י בית הדין ובעלה מסרב לזונה גרוע לאין שיעור ממעמיד פרנס שלושים יום לדברים קטנים שרגילה בהם בבית אביה. וכל מה ששמואל חולק על סברת רב שסובר שאין אדם דר עם נחש בכפיה אחת הוא רק לעניין כפיה בשוטים אבל שרי למקריה עברינא.

ואם הדברים נכונים בנוגע לכפיה הרי שוודאי שאפשר לחייב להוציא ללא כפיה מכח ק"ו מהדברים המוזכרים בפרק המדיר.

ועוד, יש להוסיף שמצאנו שהריטב"א פסק והובא להלכה בשו"ע אבן העזר סי' א' סע' ה שבמקום שהמנהג הוא שלא לשאת אשה על אשתו אם עבר ונשא מחייבים אותו להוציא, שעל אף שמדינא דגמרא נושא אדם כמה נשים ואין בכך משום מניעת עונה ופגיעה באישה על אף שמכניס לה צרה לתוך ביתה, אבל במקום שיש מנהג שלא לשאת אשה על אשתו גם ללא תקנה הוי כחמר שאינו רשאי להיעשות גמל ומחייבים אותו להוציא. לא מיבעיא לשיטת הריטב"א שבנושא אשה על אשתו אינו ממעט מעונת הראשונות, אלא אפילו לדעת הרמב"ם שממעט מעונת הראשונות די היה לכופו לקיים את עונת שתיהן ולא לחייב להוציא אלא על כרחך שבמקום שיש עקירת עיקר מעיקרי האישות מחייבים להוציא, הרי לפנינו שהמנהג קובע את מהות הנישואין.

ועוד שמספר כתובה נלמד שכתב לה בשעת הנישואין ומתחייב:

ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא.

הנה גם לדעת ר"ת החולק על רבנו אליהו עדיין לומדים ומדקדקים מספר כתובה ואם כן נלמד שמחויב לזונה ולכבדה, ובריטב"א כתב וז"ל:

אי נמי, שופרא דשטרא הוא ולישנא מעליא שיטרח לעבדה ולכבדה במזונותיה ופרנסתה בכל כחו.

הרי שחייב לכבדה במזונותיה, והיינו שלא יעמיד לה פרנס לדעת הרא"ש שאר פוסקים החולקים על הרמב"ם מכח הירושלמי שאינו רשאי לזונה ע"י שלישי מאחר שהדבר מהווה מתן מזונות בדרך ביזוי, ואם אסור לזונה בדרך ביזוי כדברי הגמ' בקידושין דף (לא, א):

יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לעולם הבא.

ברש"י שם הביא את הירושלמי וז"ל:

מעשה בשניהם, מעשה באחד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כך אלה אמר לו סבא מה איכפת לך טחון ואכול כלומר לעוס ואכול הראהו שקשה לו ושוב מעשה באחד שהיה טוחן בריחים והיה לו אב זקן ושלח

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טחון ואני אלך תחתך לעבודת המלך שאין לה קצבה.

הוא הדין במזונות אשתו שמחויב לזונה בדרך כבוד, ואם לאו מחויב להוציאה. ואם הדברים נכונים בביזוי קל בדרך מתן המזונות ולא כל המזונות אלא רק מותרות רגילה בהם בבית אביה כ"ש במי שרגיל לבזות את אשתו ממש.

ועוד מצאנו בתוספות (כתובות מ"ח ע"א ד"ה "ר' אליעזר בן יעקב"), שכתבו:

פירש רשב"ם, דרבי אליעזר בן יעקב סבר נמי דמזונות דאורייתא דהכי מתניא סיפא דברייתא. מזונות מנין, אמרת ק"ו ומה דברים שאין בהן קיום נפש כך דברים שיש בהן קיום נפש על אחת כמה וכמה. דרך ארץ מנין, אמרת קל וחומר ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים שנישאת עליהם לכתחילה אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה.

ועל פי זה יש ללמוד שהיום אומדנא דמוכח שעיקר הנישואין, ובייחוד במי שאינם שומר תו"מ, הוא משום אהבה ואחווה ושלוש ורעות, ועל דבר זה נישאים לכתחילה, גם אם הדבר נובע מפריצות הדור שהרי יכולים לדור זה עם זה גם ללא נישואין, הרי שהדבר מהווה עיקר בעצם גוף הנישואין יותר מאשר בימי מקדם, וצ"ע, ועי' באגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קיג.

[וכן מוכח מדברי הדרכי משה באה"ע סי' א' ס"ק י שגם אם חדר"ג העידנא הוי מנהג בלבד אעפ"כ כופין להוציא, ואחר כותבי הנ"ל ראיתי שבפד"ר חלק ז' עמ' 71 כתב הגריש"א שכן דעת המהרש"ל (חכמשי"ל כתובות ע"ה), ותשובת מיימוני אישות סי' כח, ודעת המהר"ש ומהריב"ל שלא כופים אבל חיוב לגרש יש ושרי למקריה עבריינא, מחמת תנאי או מנהג.]

ומה שכתב הרדב"ז חלק ד סימן קנז (אלף רכה) שלא כדברי הרמב"ן ורבנו שמחה וז"ל:

שאלה שאלת ממני אודיעך דעתי מי שרגיל להכות את אשתו ולבזותה תמיד בפני רבים מאי דיניה:

תשובה הנה נמצא כתוב בשם רבינו שמחה שכופין אותו להוציא והפריז על המדה וכתב שיעשוהו על ידי עכו"ם עשה מה שישאל אומר לך עד כאן. אבל אני תמה על הוראה זו כיון שהגט מעושה לא נמצאו בנייה ממזרים, ובמה הפקיעו אישות שבה. דבשלמא בעל פולפוס וחבריו ירדו חכמים לסוף דעת כל הנשים ואינן יכולות לסבול לפיכך הפקיעו חכמים קדושיה ע"י גט כזה, אבל הכא פעם מכה אותה ופעם משמח אותה פעם מבזה אותה ופעם מכבד אותה במלבושים נאים, ובשלמא כפייה בדברים או ע"י פרעון כתובה או קנס נחא אבל כפייה בשוטים ע"י עכו"ם לא תהא כזאת.

ונראה שמחלוקתם היא בנוהג אנשי המקום, שהרדב"ז שישב במצרים בין בני ישמעאל שדרכם להכות את נשותיהם, כפי שכתבו הגאונים, הגם שמדין תורה נחשבת הכאת האישה לאיסור חמור כמו שכתב המהר"ם, ואם כן עיקר הנישואין היה על מנת שיקרא שם בעלה עליה ויהיה מי שיפרנסה לא כופין במי שמכה את אשתו, שיש נשים הסובלות ומקבלות את מעשי הבעל ומבכות את מר גורלן העיקר שיהיה להן בעל שיפרנס ויגן עליהן ולא תשבנה לבדנה. מה שאין כן, במקומות שההכאה של האישה הוא דבר מגונה ביותר, בזה לא שייך לומר שפעם מכה אותה ופעם משמח אותה ועל דעת זה נישאת שלחיים ניתנה ולא לצער ולא תהינה בנות ישראל הטהורות גרועות מן האומות שהן יושבות בקירבן. ואם כן, יש ק"ו שלא גרע מאיני זו ואיני מפרנס שללא הסברא של עד שתכפהו להוציא תכפהו לזון היו כופין אע"פ שלפעמים מרעיבה ולפעמים מכבדה ומראה לה פנים שוחקות, ומה לי צער מעיה ומה לי צער גופה ע"י הכאה וכפי שכתב הדרכי משה בסי' קנ"ד אות כ"א על דברי הב"י שכתב שלא לסמוך על דברי רבנו שמחה והאור זרוע:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואיני רואה בזה דבריו כלל דכדאי הם הגאונים לסמוך עליהם כל שכן שהרמב"ן ומהר"ם הסכימו בתשובותיהן בענין הכאת אשתו והביאו ראיות ברורות לדבריהם גם הסברא מסכמת עמהן ומה שלא הוזכרו בדברי הפוסקים אפשר לומר שהיה פשוט בעיניהם וקל וחומר הוא מהאומר איני זן וכו' וכמו שהורה בתשובה הנ"ל ואף שלא היו בנמצא בימי הפוסקים הראשונים ולכן לא הוזכרו ולכן אין לדחות דברים ברורים בקש.

אלא שלהלכה למעשה כתב [שם] לכוף בדרך ברירה.

(ואפשר עוד לפרש שבזה גופה נחלקו, האם יש ק"ו ובנין אב ממי שמפורש בו כפיה או לא. אלא שמפורש בירושלמי שעבדין ק"ו ולא נחלקו רב ושמואל אלא מחמת הסברא של עד שתכפהו להוציא כמו שכתבו הר"ן ושאר הראשונים וכך נפסק בשו"ע אה"ע סי' קנ"ד סע' ג', אכמ"ל).

ועל עיקר טענת הרדב"ז שקים להו לחז"ל שכל הנשים אינן יכולות לסבול בעל פוליוס, יש לתמוה, וכי אין נשים נשואות לבעלי פוליוס, וכי לדעת רשב"ג אין אשה הנשואה לבעל מומים גדולים. גם אם נאמר שכולן מזנות ותולות בבעליהן כדברי הגמרא ביבמות (ק"ח, ב), עדיין יקשה שסוף סוף עדיף להן להיות נשואות ואינן רוצות שיכופו את בעליהן לגרשן, ואם כן, איך תקנו לכוף להוציא. ויתרה מזו, משנה מפורשת שאשת בורסי שנפלה לפני יבם יכולה לטעון לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל, אם כן, יש לחשוש באשת בורסי המבקשת להתגרש ושיכפו את בעלה להוציא שמא סבלה עד היום ואח"כ נתנה עיניה באחר ומבקשת להתגרש על אף שמוחלת וסובלת את היותו בורסי.

בכל עניין, גם לדעת הרדב"ז שאין אומד ברור בכל הנשים ושמה קצתן מתרצות לישב עם בעל מכה, ולכן הלא הפקיעו את הגירושין ע"י כפיה בשוטים, אבל אפשר לכוף בדברים או ע"י פרעון כתובה. הרי שפשוט לו שלומדים ק"ו מהמנויים בפרק המדיר לחייב להוציא בדברים וע"י פרעון כתובה ואפשר לקרותו עברייך.

והמחויב להוציא מחמת מעשיו הרעים לא חוששים שמא עיניה נתנה בממון או בסיבה אחרת שהרי מחייבים אותו בכתובה ולא חוששים שמא נתנה עיניה בכתובה, וגם אינו דומה לבאה מחמת טענה שחסרון הבנים אינו צער מידי ולכן אינה נאמנת אם מבקשת כתובה.

אם כן, לדינא בנדון דנן, שהבעל מועד בטבעו לבזות את אשתו בצורה קיצונית, והטיפול שהסכים לעבור היה ללא הועיל כדברי הבעל עצמו בדיון "הייתי מצפה שגם אשתי תעשה צעד לכיוון שלי תעזור לי על מנת להציל את התא המשפחתי" - כדרך של השלכת האחריות על כשלון הטיפול על אחרים.

ולא ניתן לחיות עמו בצוותא חדא בעת רוגזו שדעתו מסתלקת ממנו כדברי הבעל עצמו בבית המשפט ובבית הדין. והבעל הורחק מספר פעמים מהבית והותרה על די המשטרה ובית המשפט, והאישה אף החזירה אותו מספר פעמים בתקוה שישפר את מעשיו עד שאיבדה את תקותה להחזיק את שלמות המשפחה למען ששת ילדיה.

גם בהתאם לחוות הדעת של הרב ויינברגר לאחר תשעה מפגשים "התחילה האישה להרגיש לא בטוחה וחששה מהפכפכות בעלה", כלומר שהיא ראתה שהבעל שוב חוזר לסורו כבעבר. וכך כתב בדברי הסיכום "ששני הצדדים מצהירים שאינם מעוניינים לפרק, אולם אינם מאמינים בכנות הצד השני". כלומר שטענות האישה בנוגע לאי יכולתו של הבעל להיגמל מהתנהגותו הנפסדת היא הגורמת לרצונה לפרק את הבית.

יש להדגיש שלא איכפת לן מרצונו של הבעל בקיום הבית ואהבתו לאשתו כל עוד שהוא מתאכזר אליה בצורה בלתי נשלטת. וכפי שבמדיר את אשתו לא מחייבים את האישה לסבול מעבר למה שהיא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

רגילה הוא הדין שלא מצופה כאן שתחיה בפחד כל רגע שמא בעלה יתפרץ וישפיל אותה לעיני כל, טבע רע שגם הבעל מודה בו, כמו שכתבו התוספות בפרק המדיר (דף ע"א עמ' א') ד"ה שנדרה:

ונראה לר"י דהשתא לא מיירי דתלינהו בתשמיש המטה אלא שנדרה הנאה באחד מכל מיני פירות כל זמן שהיא תחתיו. דאם נדרה לעולם א"כ מה תרויח במה שיוציא אף ע"ג דבנדר של תשמיש ממתנת בנדר של פירות אינה יכולה לסבול אפילו יום אחד.

וכאן שהוא מועד לעבור על איסור של אונאת דברים, כבר אמרו חז"ל בב"מ נט ע"א:

אמר רב: לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו, שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה. אמר רבי אלעזר: מיום שנחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי. ואף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו, שנאמר שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש.

איסור אונאת דברים נמנה עם שאר איסורי תורה, ועל אף שהוא לאו שאין בו מעשה יש בו מכת מרדות כמו שכתב המרדכי מסכת בבא מציעא פרק הזהב:

עוד מצאתי ראובן טוען על שמעון אינתיני בדברים והביא עדים שאינה אותו דין זה פסוק ממתני' דתנן כשם שיש אונאה במקח וממכר כך יש אונאה בדברים דת"ר לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר ומסיק זה לא ניתן להשבון הלכך מלקים אותו שהרי עבר על לאו גמור.

ובספר החינוך (מצוה שלח) כתב:

שלא להונות אחד מישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם.

ופסק בשלחן שולחן חו"מ (סימן רכח סעיף א):

כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים. וגדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון, זה בגופו וזה בממונו; והצועק על אונאת דברים נענה מיד.

ובסעיף ג' שם:

צריך לזהר ביותר באונאת אשתו, לפי שדמעתה מצוייה.

ובסעיף ה':

יזהר שלא לכנות שם רע לחבירו, אף על פי שהוא רגיל באותו כנוי, אם כוונתו לביישו, אסור.

עיי' שו"ת חת"ס חו"מ סי' קע"ו שכתב:

הי' עובר על לאו הזה וחז"ל החמירו בזה עד שהשוו לעובד ע"ז, שם [ב"מ] (י"ט) [נ"ט] ע"א ג' אין הפרגוד נועלים.

הרי שהתורה החשיבה אונאת דברים כצער הגוף. ודברי מהר"ם מרוטנבורג שהובאו בים של שלמה בב"ק (פרק ג' סי' כ"א) נכונים גבי אונאת דברים ז"ל:

וז"ל תשובה מהר"ם אשר מצאתי. והיא בעולת בעל (בראשית כ', ג) בעלייתו של בעל ולא בירידתו (כתובות ס"א ע"א). לחיים ניתנה ולא לצער. כ"ש שלא להכותה, דקא עבר על לאו דלא יוסיף פן יוסיף (דברים כ"ה, ג) דלא גרעה מאחר. ואדרבה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ק"ו, ומה אחר שאינה מצווה עליו לכבדה מצווה הוא על הכאתה, אשתו שהוא מצווה עליה לכבדה אינו דין שיהא מצווה שלא להכותה. ואדרבה חייב לכבדה יותר מגופו, כדאיתא פרק אלו הן הנשרפין (סנהדרין ע"ו ע"ב). ואף המזיק את אשתו בתשמיש המטה אמרינן בפרק המניח דחייב, כ"ש דאין להכותה.

ועוד בפרק הבא על יבמתו (יבמות ס"ג ע"א ושם ע"ב) קא דחיק תלמודא לימצא לאשה רעה תקנה, ולא אישתמיט ולימא ליסרה בשוטים. ועוד מספר כתובה נלמוד, שקיבל עליו לכבדה, ואנא אפלח ואוקיר כו', לכבוד ניתנה, ולא לבזיון. ואין זה דרך בני עמינו, להכות נשותיהם, כמנהג הגוים, חלילה לכל בן ברית מעשות כדבר הזה. ואם היה בא לפנינו דין זה, שאשה קובלת על בעלה, שמכה אותה. היינו מחמירים עליו מאלו היה מכה את אחר. ומטעמא דפרישנא ע"כ.

ועוד כתב שם שלא שייך באיסור תורה סברה וקבלה וז"ל:

...מכאן מוכח, דלא שרי לבר ישראל כשר להכות את אשתו. אפי' בדבר מרידה קצת, ואין לומר דעל דעת הכי נסבה, להכותה וליסרה לצורכו כדי שתשמע לקולו להכנע מלפניו, ורבים טעו בזה. כי אפי' תימא דעל דעת הכי נסבה, הוי כמתנה על מה שכתב בתורה דעובר על לאו פן יוסיף. צא וראה מה שחייבו חכמים אותו במזיקה בתשמיש. אף דלהכי נבראת ועומדת, ופשיטא דלהכי נסבה. אפ"ה צריך לעיוני, ולהתאפק ולמשול ביצרו שלא להזיקה. ק"ו שלא להכותה בעבור כעסו ורגזו.

ואין לחלק בין הכאה לאונאת דברים ששניהם איסורי תורה ובשניהם יש צער עד עמקי הנפש.

ויעויין מה שכתב התשב"ץ חלק ב' סי' ח לעניין כפיה ממש:

...

עוד שאלת אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו והכל יודעים בו שהוא אדם קשה הרבה והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות וגם שהוא מרעיבה עד שהיא שנאה את החיים והיא אינה יכולה לבא לבי"ד מפני שאחד מבעלי ההוראה הפחידה שאם תשאל כתובתה בבי"ד שתפסיד אותה הודיענו מהו הדין בזה:

ואף על פי שיש בתשובת גדולי האחרונים ז"ל שאין כופין בזה כלל, אנן לאו קטלי קני באגמא אנן ומלתא דתליא בסברא אין לדיין אלא מה שעניו רואות ואפשר שלא אמרו כן על כיוצא בזה הצער הגדול, וכ"ש אם מרעיב אותה ואלו הות דידהו לא הוו אמרי הכי והרשב"א ז"ל כ' בתשובה כדברינו. ומ"מ אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבי"ד ותובעת כתובתה לא הפסידה כלום, ורח"ל מעלבון העלובו וכי כך עונין אל המעיקות וכמ"ש בב"ר על יעקב וראוי לבי"ד לגעור בו ולקרא עליו המקרא הזה הרצחת וגם ירשת שזה יותר קשה ממות הוא שדומה לארי שדורס ואוכל כמ"ש פ' אלו עוברין (מ"ט ע"ב). ור' ישמעאל קראו עליו כשמת בנות ישראל אל ר' ישמעאל בכינה מפני שהיה מחזר אחר זכותן ומאהבן לבעליהן כדאיתא בנדרים בפ' ר"א (ס"ו ע"א). והדיין הכופה לחזור לבעלה אם מרדה כדין הישמעאלים מנדין אותו ושלום והטוב והישר בזה שיעשו דרך בקשה כמ"ש בנדרים בסופו (צ' ע"ב) על השמים ביני ובינך:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביחוד בנדון דנן שהבעל כבר ניסה לטפל בעצמו ללא הועיל, ולכן היא נחשבת כמורדת כדין, ובצדק אינה חייבת לשוב להתענות תחת יד בעלה כמו שכתב בתשובת הרשב"א (מיוחסות ק"ב). ומה שהוא מבקש שהאישה תעזור לו לטפל בעצמו, האישה ניסתה מספר פעמים להחזיר את הבעל, והיא מצידה טוענת שמדובר באסטרטגיה משפטית בלבד, ולכן אינה חייבת להמתין והוא חייב להוציא לאלתר.

כל זאת בהתבסס על דברי הבעל עצמו, ומבלי להיזקק לטענת האשה לאלימות פיזית.

לדעתי, לטענת האישה לאלימות ידים ורגלים. מדובר בטענה שנטענה לפני בית הדין גם בהיות האישה לא מיוצגת, וגם במשטרה ומתוך דברי הבעל בבית המשפט משמע שהוא הודה באירוע של אלימות.

וגם לדברי המטפל הזוגי הרב גבריאל ויינברגר, האישה טענה לפניו ולפני בעלה בתחילת הטיפול שהיו מאורעות של אלימות. ולא מסתבר שהאישה תעיז פניה לשקר לפי תומה אצל המטפל כאשר פני שני הצדדים לשלום. גם גרסת הבעל בנוגע לאירוע בה נחבלה האישה "שהדברים יצאו לטובתה" רחוקים מן הדעת. אולם, כאמור אין צורך להגיע לאלימות פיזית על מנת לחייב את הבעל לגרש ללא כפיה.

דברי האישה קונסיסטנטיים לאורך כל השנים מאז בואה בשערי בית הדין. דברי הבעל שאביה מעוניין שיתגרשו גירושין פיקטיביים ויקבלו הטבות מביטוח לאומי וימשיכו לחיות יחד, לא תואמים את רצון האישה להתגרש בניגוד לדעתו של הבעל תוך הרחקתו ע"י המשטרה.

וגם אם אנשים אחרים משפיעים אליה שתתגרש, נראה ששיאים לה עצה טובה התואמת את דברי חז"ל שחייבו את הבעל להוציא.

סוף דבר הבעל מחויב להוציא את שאשתו, וחייב בכתובתה. וכמו כן חייב במזונותיה עד למתן הגט בהיותה מעוכבת מלהנשא כמו שכתב הגר"א ספקטור בנחל יצחק (סוף חלק א') ובתשובת המהרי"ט מעיקר הדין ולא מתקנה מיוחדת.

ראיתי את דברי הרב עמיתי הרב צבי בוקשפן שליט"א, ואיני יכול להסכים עימו בשום אופן, ואומר בקיצור:

א. כפי שהבהרתי, שמקום שבו הבעל נוהג שלא כשורה ומענה את אשתו ולכן היא מבקשת לצאת ויחננו לה כתובה, לא חוששים שמא עיניה נתנה בממון, אלא מחייבים אותו להוציא ולתת כתובה. אם כן, אין מקום לחשוש שהיא מבקשת להתגרש בגלל הטבות של ביטוח לאומי.

ב. הנחת היסוד של חברי הוא, שיש לקבל את טענת הבעל שהוא מוכן לטפל בעצמו ושהוא אוהב את אשתו, והדבר מהווה סיבה לומר שלא מחייבים אותו להוציא, סתירת החזקה שהוא לא ישוב לצער את אשתו מוטלת עליו ולא על האשה, ואין מי שיערוב שלא ישוב ויצערה בעת רוגזו עד גמר הטיפול. ונראה, שחברי סבור שמניעת צער ועינוי של קללות וצעקות המצערות כל נפש וכ"ש נפש האישה לא מהווה סיבה לחיוב בגירושין אם אפשר שהצער יהיה למשך תקופה מוגבלת עד שאפשר ואולי הבעל ירפא את מידותיו הגרועות, והבעל יעבור "רק" פעמים בודדות על איסור אונאת דברים.

ג. בנוגע לחיוב המזונות דברי דודי הגריש"א זצ"ל, נאמרו רק במקום בה כפיה להוציא היא משום לתא דידיה כגון כפיה מחמת פריה ורביה אבל מקום שהחיוב הוא משום לתא דידיה, מפורש שחייב במזונות כפי שכתב בפד"ר הנ"ל.

ד. במקום שהבעל מחויב להוציא ולתת כתובה, האישה רשאית לעזוב את בית הבעל, ואין זה פוטר ממזונות בהיותה מעוכבת להינשא מחמתו, מה גם שהתנהגות הבעל הופך את המגורים עימו בצוותא חדא לנזה רע.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. והקורא לאישה לשוב לבעלה ולהפסידה כתובה חושש אני לו מנידוי התשב"ץ.

לאור האמור:

- א. הבעל חייב לגרש את אשתו לאלתר.
- ב. על המזכירות לקבוע מועד לסידור גט.
- ג. והבעל חייב במזונותיה עד למתן הגט.
- ד. במידה והבעל יסרב לתת גט במועד הראשון שיקבע ע"י בית הדין יטיל בית הדין צווי הגבלה והרחקות דר"ת.

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

דעת הרוב

ראיתי מה שכתב האב"ד הרה"ג ר' יצחק רפפורט שליט"א, אינני מסכים לדבריו, לדעתי בנסיבות התיק יש להמליץ לצדדים להתגרש, האשה הפסידה את כתובתה (לפנינו אף אין תיק כתובה והאשה בסיכומיה אף לא דורשת את הכתובה), ואין לה מזונות אשה, וכדלהלן.

הבעל מכחיש מכל וכל טענת אלימות פיזית כלפי אישה, ואף מוכן שיחקרו את הילדים על הדבר. מנגד הוא מתחנן לחזור לאשתו ומוכן לעשות הכל בשביל זה, לדבריו אף עבר טיפול בשליטה בכעסים שהביאו אותו להרים את הקול ולקללה לפעמים בעיקר בסופי שבוע בהם אינו מעשן, ומתחנן שביה"ד יעזור לו להחזיר את אשתו האהובה אליו, בדבריו ניכרים דברי אמת וכנות לכל אורך ההליך.

הקביעה שהאב"ד קובע שהבעל ניסה לטפל בעצמו ללא הועיל אינני יודע מהיכן ראה לקבוע כן, לא זו אלא שאני רואה את ההיפך הגמור בדיווח המטפל הזוגי שדיווח לביה"ד שכשהתחיל הבעל לטפל בעצמו המצב השתפר עד שהביא את הצדדים לתוצאות די נורמטיביות, ושני הצדדים העידו שהזוגיות וחיי הבית יציבים, בדברי המטפל יש אף גושפנקא לטענות הבעל על מניעת האשה בתביעת הגירושין וכדלהלן.

האשה הרחיקה את הבעל מהבית, הבעל הסכים להמשך ההרחקה. לדבריו, כדי שלא תזמין לו כל שני וחמישי משטרה. בפרוטוקול הדיון מיום ט"ז באדר א התשע"ו (25/02/2016) ביה"ד שואל את האשה למה הבעל הורחק והאשה אומרת: בגלל אלימות מילולית. כן גם בהמשך כשהאשה פתחה תיק גירושין, בדיון שהתקיים ביום כ"ד בניסן התשע"ז (20/04/2017) לא עלה כלל על ידי האשה עניין האלימות הפיזית כי אם שהיא סובלת מהדיבור שלו.

מנגד הבעל עמד מאז על תביעתו לשלום בית וטען: "אני מבטיח שאני אגייס כספים למען השלום בית. גם אם אני צריך למכור כליה, יד, לאסוף בקבוקים בלילות, אני אעשה את זה". האשה הסכימה לזנוח את תביעתה ככל שהבעל ילך לטיפול, ביה"ד הטיל את מלוא עלות הטיפול על הבעל וכעבור תקופה התיק נסגר.

הצדדים אכן חזרו לשלום בית והאשה אף נכנסה להריון.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כעבור שנה (ספטמבר 2018) שוב הגישה האשה בביהמ"ש בקשה לצו הרחקה נגד הבעל במעמד צו אחד, שבהסכמת הצדדים בוטל בכפוף לכך שהבעל יתחיל בטיפול מידי ביחידה לשלום המשפחה למשך שנה.

מעיון מהמסמכים שצירפה האשה לכתב התביעה בתיק זה שפתחה האשה מיד אח"כ (בדצמבר 2018) ומפרוטוקול הדיון, עולה שאכן בשנת 2017 לאחר הדיון בביה"ד הלכו הצדדים לטיפול זוגי אצל הרב גבריאל וינברגר הכהן, שדיווח לביה"ד בזמן אמת כדלהלן:

הנדון: [א] ו[ב]- דו"ח טיפול מקוצר

הגיעו לטיפול בתחילת חודש מאי ש.ז. לאחר תקופת ריחוק ממושכת.

בין בני הזוג היו הרבה תלונות הדריות ובתחומים שונים, מעורבות בני משפחה; כספים; ותלונה על אלימות במשפחה.

בני הזוג רכשו כלים שונים להכלה, תיקון, ייצוב ושמירת הזוגיות.

לאחר 8 מפגשים בני הזוג סיימו את הסדרה והגיעו לתוצאות די נורמטיביות. (מחושבים, יציבים, אוהבים) ועם כלים להתמודד עם האתגרים שלפניהם. הם העידו שהזוגיות וחיי הבית יציבים למרות שיש גם סוגיות כספיות שטרם נפתרו.

המפגש התשיעי החל במהפך בו הבעל טען כי לאשתו יש תוכנית מגירה לפירוק הזוגיות ואילו האשה טענה כי איננה חשה בטוחה וחוששת מהפככות של בעלה. גם המפגשים שלאחר מכן היו טעונים וללא מגמת שיפור הקשר אלא עסקו בעיקר בשיפור עמדות זה מול זה לקראת מהלך משפטי.

אציין כי שני הצדדים מצהירים כי אינם מעוניינים לפרק אולם אינם מאמינים בכנות של הצד השני.

על פניו נראה כי יש מעגלי השפעה חיצוניים המשפיעים על אחד מבני הזוג או אפילו על שניהם. הייתי ממליץ גם על איבחון רגשי/התנהגותי של שני בני הזוג.

המצב הקיים לא מאפשר המשך טיפול זוגי יעיל.

ע"כ ציטוט דבריו.

מהדיווח עולה, שהטיפול הזוגי בין 8 המפגשים אכן הביא את הצדדים לתוצאות די נורמטיביות, כששניהם מעידים שהזוגיות וחיי הבית יציבים "מלבד סוגיות כספיות שטרם נפתרו".

ה"מהפך" החל במפגש התשיעי בו הבעל טען כי לאשתו יש תוכניות מגירה לפירוק הזוגיות, והאשה טענה כי איננה חשה בטוחה וחוששת מהפככות של בעלה.

היועץ מצייין עוד כי "על פניו נראה כי ישנן מעגלי השפעה חיצוניים המשפיעים על אחד מבני הזוג או אפילו על שניהם".

ואכן הבעל טוען שהאשה בתביעתה לגירושין מושפעת מהשפעה חיצונית מהם על ידי ההורים והכל כדי לקבל הטבות כספיות, טענתו מקבלת איפוא גושפנקא מדיווח המטפל הזוגי כי "ישנן מעגלי השפעה חיצוניים המשפיעים על אחד מבני הזוג", המבוסס על ה"סוגיות הכספיות" שלפי דיווח המטפל לעולם לא נפתרו...

הבעל טען וחוזר וטען טענה זו לכל אורך ההליך, לא זו אלא אף בתביעה הראשונה שהבעל פתח, הוא כבר ציין את הדבר בכתב התביעה:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

... היא אומרת שהיא רוצה לחיות על חשבון המדינה ושהיא תוציא ממני כספים כמה שיותר.

אנחנו נתמכים ע"י הביטוח הלאומי ... לאחרונה היא פתחה חשבון בנפרד וכל הכסף עובר אליה, והיא לא משלמת שכירות... וכל זה בהדרכת אבא שלה שאמר לפני שנה שנתגרש גירושין פקטיביים ואני לא הסכמתי בשום פנים ואופן...

ע"כ מכתב התביעה.

כדי להבין היטב את טענות הצדדים יש צורך להאריך כאן בהבאת עיקרי הדברים מפרוטוקולי הדיון, השופכים אור על התנהלות הצדדים וכדלהלן.

להלן העתק מפרוטוקול הדיון הראשון בתביעה זו מיום י"א בשבט התשע"ט (17/01/2019):

ביה"ד: אז מה היום?

האשה: זהו. אני לא יכולה יותר, לא מסוגלת.

ביה"ד: מה עמדתך?

הבעל: אני לא רוצה להתגרש. אני עושה את הטיפולים כמו שצריך, אני עושה מה שצריך, אני מנסה לתקן ולעשות הכל מה שצריך עם 6 ילדים. זה לעבוד לילות ולאסוף בקבוקים ולהתייחס לאשתי כמו שצריך. היה לי קשה לעצור את עצמי באותו יום שבת שהתפרצתי ועצרו אותי. אני לא חושב שאני צריך להתגרש ולעזוב 6 ילדים שיגדלו בפנימיות. כמו שאני הלכתי לטיפול כמו בניתוח לב לפחות תעזור לי, הייתי מצפה שגם אשתי תעשה צעד לכיוון של תעזור לי על מנת להציל את התא המשפחתי. אני מת עליה והיא יודעת את זה. הייתי מת להתקשר אליה וליצור איתה קשר והיא סירבה. אני מבין יש לה סביבה של חברות גרושות, קשה לי עם הפרנסה, זה לא קל. גם היא לא טלית שכולה תכלת אבל אני לא רוצה לדבר עליה מילה רעה. יצאתי מאיזון, יצאתי מהכלים, אני מקבל את הכלים דרך שלום המשפחה. החזקתי את עצמי, התפוצצתי, קורה, היא לא קיבלה את המחילה שלי באותו רגע. בגדול לא רוצה להרוס את הילדים ואת המשפחה, רוצה לסיים איתה את החיים כי היא אשה למופת.

ביה"ד (לאשה): שמעת מה שהוא אומר לך?

האשה: כן. הוא היה צריך להתחיל טיפול מזמן. זה לא המקרה הראשון שהוא מרים עלי יד.

הבעל: אני חייב לענות על זה. אני הגעתי לשלום המשפחה כמו שהשופטת ביקשה. הם אמרו, אתה רוצה אישור לביה"ד רק לשחק משחק? אמרתי לא, יש לי תאריך של משפט, אני רוצה את זה אחרי הדיון שתבינו שאני הולך לעשות את הדברים כאילו ישר עד הסוף, שלא יהיה ספק שאני עושה את זה למען ביהמ"ש, אני עושה את זה נטו לתא המשפחתי. (פונה לאשה) יש לי המון הערכה ואהבה אלייך. יש לנו גורמים חיצוניים שמפריעים לנו.

האשה: זה חלק מהאסטרטגיה, זה דברים שלא משתנים. הטיפול הזה הוא בגלל שפתחתי תיק ברבנות אז הוא ניגש 3 חודשים. זה לא פעם ראשונה שהוא מרים יד. הילדים רואים את הכל. פעם שעברה בדיון ביה"ד אמר לי אם לא חשבת על 6

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ילדים, אז היום אני בוחרת כן לסיים את הנישואין האלה בגלל הילדים ובגללי.
הילדים רואים דברים לא טובים.

להלן העתק מפרוטוקול הדיון מיום י"ד בסיון התשע"ט (17/06/2019):

בית הדין: אשתך מבקשת להתגרש, מה אתה מבקש?

הבעל: אני מבקש לחזור לאשתי אהובתי, שאני באמת אוהב אותה.

בית הדין: מה עשית בחצי שנה האחרונה?

הבעל: סליחה?

בית הדין: מה עשית בחצי שנה האחרונה?

הבעל: ניסיתי לתקשר איתה, ניסיתי להתקשר, ניסיתי לשלוח פרח, ניסיתי לעשות דברים, אבל הכול היה חסום. לא היתה לי אפשרות לדבר כמו שחשבתי שאני אוכל לעשות וכל ניסיון שלי של התקרבות זה הלווה במשטרה ולווה,

האשה: יש צו הרחקה.

בית הדין: למה היה צו הרחקה?

הבעל: כי אני הפרתי את הצו הרחקה, כי אם זה בסוכות,

בית הדין: למה היא עשתה את הצו הרחקה?

הבעל: כי היא עשתה את הצו הרחקה מסיבותיה היא.

בית הדין: מה זה, אתה לא עשית שום דבר והיא באה ועשתה?

הבעל: כן, כן. יש פה מגמה, אם כב' הרב ייתן לי להראות לו מה רשמתי פה, יבין שיש פה מגמה.

בית הדין: עוד שנייה ברשותך.

האשה: אני יכולה להוסיף משהו, כב' הרב?

הבעל: [א], אני אוהב אותך, כפרה.

בית הדין: תגידי, את רוצה להתגרש?

האשה: לא, אני פשוט רוצה להגיד משהו.

בית הדין: בסדר, אתה רוצה שלום בית אתה אומר?

הבעל: שלום בית אמיתי אני רוצה וגם אם זה יעלה לי בלהישאר, לעבור עיר, לגור אצל הרב שלי תקופה מסוימת, לגור אצל הרב שלי בישיבה, על מנת שנוכל באמת להחזיר עטרה ליושנה, כי האהבה שלי אליה אין, היא לא נמסה, האהבה שלי אליה,

בית הדין: והיא גם אוהבת אותך?

הבעל: אני מאמין שכן. כמו המים לפנים, כך לב האדם אל לב האדם. אממה,

בית הדין: אז למה היא פה?

הבעל: יש פה עניינים, אני לא צריך לפרט אותם כרגע, אני אפרט אותם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין: כן?

הבעל: אבא שלה, כמו שהדגשתי במכתב הראשון, אני אראה לך, רק תן לי להראות לך.

בית הדין: בבקשה.

הבעל: אבא שלה הוא טיפוס כזה שנתמך על ידי ביטוח לאומי, נרקומן לשעבר, סליחה שאני מזכיר את זה שוב. אמא שלה גם נרקומנית שסיימה את חייה, היא כבר נמצאת כבר על ערש דווי, כבר אוטוטו, שהשם ישלח לה רפואה שלמה והוא אומר לה תשמעי, הוא מביא לך שקלים הביתה בודדים, את יכולה להביא פי שלוש יותר אם תלכי לכיוון של גירושין וביטוח לאומי ותעשו גירושין פיקטיביים וביום שהוא אמר גירושין פיקטיביים, שם התפוצץ לי כל הבית. כל מה שבניתי בעשר אצבעות בכוח וביזע הולך לי לטמיון והיא הולכת בדרך שלו. וואלה, אין לי מה להגיד. אני רוצה שלום בית, אני רוצה אותה. מה שזה יעלה לי לעשות בשביל לתקן את האהבה הזאת בחזרה אני אעשה. [א], את יודעת שאני אוהב אותך, את יודעת שאני משוגע על הציפורניים ברגליים שלך ואני מוכן לעשות את הכול, אבל לשבור בית ולפרק את הילדים האלה, שיגדלו בלי אבא וילכו לטמיון ויהיו חילוניים גמורים, וואלה, אם את רוצה לקחת את זה על הראש שלך, שכב' בית הדין,

האשה: אני יכולה להגיב לו כב' הרב?

הבעל: שכב' בית הדין יגיד. עכשיו, אני רשמתי פה, ביקשתי, התחננתי לבית הדין שתעזרו לי, אתם לקחתם את זה בתור גירושין ובסוף המשפט שלי אני רשמתי פה שעם כל הנאמר אני רוצה שלום בית, להיות עם אשתי וילדיי. אז כנראה אני רשמתי את זה בדף הלא נכון. את המשחקי אגו והכבוד שיש לה כרגע וכל החברות שממלאות לה את השכל אז וואלה, וואלה, אין לי מה להגיד, אין לי מה להגיד. נקלעתי למבוי סתום, נקלעתי למבוי סתום והיא מבחינת האגו שלה רק רוצה להילחם בי כל הזמן וכל הזמן, מאותו יום נהיה לי רק משטרות ונהיה לי רק בלגאן, מאותו יום. מאותו יום שבאתי והתחננתי פה לעזרה והתחננתי לבקשה, כי אתם חיתנתם אותי.

האשה: אני יכולה להגיד משהו, כב' הרב?

הבעל: אני מבין את הכעס שלה, מבין את הכול, מבין את ההתפרצויות שלי, גם אני מטפל בעצמי כרגע בשביל המשפחה, כבר חמישה חודשים אני נמצא שם. חוות דעת לא הבאתי, כי אני לא רוצה שיהיה איזה משהו חיצוני שיגרום לכם כאילו לחשוב, תראו, תיקחו אותי נטו. אם תרצו את כל החוות דעת שיש לי, אני אביא לכם מגורמים מוסמכים ואני יכול להביא את זה.

בית הדין: בסדר, תביא.

האשה: אני לא מבינה מה הדף הזה קשור, כב' הרב.

הבעל: זה לא דף.

בית הדין: כן, למה את רוצה,

האשה: הנקודה היא שההרחקות, הוא מקבל את ההרחקות כתוצאה מזה שהוא מרים ידיים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: לא הרמתי, אם הייתי מרים ידיים,

בית הדין: אל תיכנס לה עכשיו, אתה לא מפריע.

בית הדין: היא לא הפריעה לך, תיתן לה גם לדבר, אף מילה.

האשה: אני לא ממשיכה לחיות בצורה כזאת, גם הטיפולים שהוא עושה כרגע זה משהו שיכול להחזיק חודשיים ואחר כך חוזר על עצמו.

בית הדין: מה הטיפולים שלו? הבנתי לשליטה בכעסים.

האשה: הוא, אין לי מושג מה הוא עושה האמת וזה גם לא מעניין אותי מה הוא עושה. מאחלת לו רק טוב, הביתה הוא לא חוזר, אין שלום בית ולא יהיה שלום בית ופה זה נגמר. זה אבא שלי, אמא שלי, סבתא שלי, זה לא מעניין אותי אף אחד.

להלן העתק מפרוטוקול דיון ההוכחות מיום ז' בתמוז התש"פ (29/06/2020):

ביה"ד: מה אתה רוצה?

הבעל: אני רוצה שייקחו את האשה אהבת חיי שתטפל בעצמה איך לבנות את הזוגיות ולא להרוס את זה. ולקחת מסמך ולהפוך אותו לרלוונטי בבימ"ש,

ביה"ד: מתי דיברת פעם אחרונה עם אשתך?

הבעל: שבוע שעבר או אתמול. אתמול. על הילדים. על זה שהיא מגיעה לנתניה והיא לא מסכימה שאני אקח את הילדים כי זה יצטייר לא יפה ברווחה.

ביה"ד: שיחות בין בעל ואשה.

הבעל: היו לנו שיחות בשבועות האחרונים, דיבורים על מה קורה, מה איתך, מרגישה טוב, חסר לך משהו,

ביה"ד: אנחנו לא באירן. היא אומרת שהיא לא מעוניינת.

הבעל: אני גם יכול לטעון הרבה דברים ואני לא אומר כי אני רוצה לתקן את היחסים ואת התא המשפחתי.

ב"כ האשה: אין בית!

הבעל: יהיה בית, באמונה שלי יהיה גם בית. היא לוקחת את זה לכיוון חד צדדי, נעזרת ברשויות, מספרת להם סיפורים, וגם לעו"ד שהיא מעבירה סיפור. אבל מי נלחם על הסיפור שלי? איזה גורם ברווחה מטפל בעניינים שלי? לכן אני אומר שלא היה כלום. אפשר לחקור את הילדים, לראות שבאמת לא היה כלום. זה רק להוציא אותי מהמשוואה. אני פה לא בשביל להתגרש. זה מהתחלה לדאוג שבמהלך 18 חודש בעידוד המקלט, בעידוד העו"ד,

ביה"ד: אני מבקש לשוחח עם האשה לבד. את לא רוצה? בסדר.

הבעל: אני מבקש שביה"ד יסתכל בדף הראשון שהעברתי לו. יש פה מלחמת אגו וכל המסגרות לא רואים את זה.

ביה"ד: היה מצב שהאשה אמרה אני כן רוצה שלום בית?

הבעל: אם יועץ זוגי אומר לי שאשתי נמצאת פעם בצד הזה של הסקאלה ופעם על הצד הזה של הסקאלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: היה פעם שהיא לא אמרה שהיא רוצה להתגרש?

הבעל: היא נמצאת במסגרת כזאת. אם הדברים היו חופשיים היה לי יותר קל לחזור אחריה ולפרגן לה.

הבעל: זה מה שאני מרגיש שאני עובר כל הדרך עם המערכת. אני מודע למה שקורה בארץ עם נשים מוכות.

האשה: הוא טוען משהו שונה לגמרי ממה שהוא אמר בעבר. כי יש את הפרוטוקולים ואני מתכוונת לפני 5 שנים, התיק שנפתח ב- 2015, הוא הודה וכל פעם הוא אמר יצאתי מאיזון ומשליטה וכן קיללתי וצעקתי. לא כל אשה קמה יום אחד והולכת. אתם יודעים רק על 5 שנים אחורה מ- 2015, זה באמת הזמן שהתחלתי לדבר, אבל יש שנים קודמים לפני כן. אנחנו נשואים 13 שנה, ביחד 16 שנה. הוא צריך להבין שאני לא רוצה אותו ולא אוהבת אותו ולא מתכוונת לחזור אליו. אני מבקשת שיהיה סוף היום. הוא מחכה שביה"ד יחייב אותו. אנחנו כבר 5 שנים בתהליך הזה סתם. פעם שעברה ביה"ד אמר ייעוץ זוגי, הסכמתי, והיה כתוב שאם זה לא ילך הוא מחויב לתת גט לאשתו. זה לא קרה. שנתיים וחצי עברו מאז. אני לא יודעת מה הוא לוקח כדי להגיע למצבים האלה. אני לא מוכנה לחזור לדבר הזה. כרגע אני מנסה לשקם את עצמי בלעדיו. לא רוצה את החיים איתו. מנסה לשכוח ולרפאות את עצמי.

ובהמשך הדיון:

ביה"ד (לבעל): היא הוזה?

הבעל: כל מה שהיא אמרה פה עכשיו זה על מנת לקדש את המטרה שלה.

ביה"ד: שאלתי, היא הוזה?

הבעל: כן.

ביה"ד: היא משקרת מהתחלה עד הסוף?

הבעל: חד משמעית, במצח נחושה.

ביה"ד: ואתה אדם רגוע ולא זקוק לשום דבר, ולא לטיפולים שאתה זקוק?

הבעל: כרגע לא, ברוך השם.

ביה"ד: אף פעם לא היה לך מה לתקן?

הבעל: אני הייתי בטיפול לשליטה בכעסים, קיבלתי גם חו"ד מפרגנת, אני יכול להראות את זה, ו-וואלה עברתי תהליך, הגעתי להבנות עם עצמי, כל הלחץ שהיה לי בבית נובע מהלחץ הכלכלי שיש 6 ילדים והאשה לא עובדת ואני מפרנס יחיד.

ביה"ד: אתה רוצה שהיא גם תעבוד וגם תטפל ב- 6 ילדים?

הבעל: אני אמרתי לה בתחילת הנישואין.

ביה"ד: היא שפחה שלך?

הבעל: חס ושלום. ההסכם בינינו שאני אצא לפרנס ואת תגדלי את הילדים.

ביה"ד: שמעתי שלא עמדת בזה.

הבעל: יש פה שקרים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד: המקרר היה מלא?

הבעל: כל שבוע מקבלים סלי מזון ומאמא ואבא ומהאחים שלי, וגם מקבלים קצת כסף כל שבוע. הייתי קונדיטור באולם אירועים, הייתי משתכר מאוד יפה. 8,000, קחי. הייתי מבקש ממנה כסף לסיגריות.

ביה"ד: "אני מבין את הכעס שלה ואת ההתפרצויות שלה". אני לא מבין, אתה מבין אותה, ופה את אומר שהכל בגלל המטרה שלה?

הבעל: בדיוק. את הצעקה שלי מישהו שומע?

ביה"ד: כן, היה מישהו ששמע את הצעקות שלך כנראה. אתה בעצמך מודה שהתנהגות שלך מתחת לכל ביקורת.

הבעל: ההתנהגות שלי הייתה בהתאם למצב, ולא משכתי לה בשיער לא פתחתי לה את השפה, ואם הייתי עבריין לא היו סוגרים את התיק אחרי חצי שעה.

ביה"ד: מה אתה עשית?

ביה"ד: אתה חושב שאתה יכול לספר סיפורים שבניגוד למה שאמרת קודם שאתה מבין אותה, ועכשיו אתה אומר שזה המטרה שלה?

הבעל: אתה לא יודע מה קורה ברחובות בדירת עמידר. אם בעל לא נמצא בבית אז מישהו מחליף את המקום שלו.

ביה"ד: מי זה?

הבעל: זה אבא שלה שמחרחר לי מלחמה. אמרתי שאני אביא כסף הביתה. ואז הביאה לי מלחמות הביתה.

ביה"ד: (?) מה היית צריך לטיפול?

הבעל: המונולוג שלי שפתאום הטמפרמנט שלי גבוה זה בשבילה שיא הבלגן.

ביה"ד: מה עשית לה כשהיית צריך טיפול?

הבעל: זה מה שעשיתי, הדיבור שלי, צעקות.

ביה"ד: מה צעקת?

ביה"ד: מה הוא צעק?

האשה: הוא מקלל, זונה שרמוטה, קללות, ובחיים לא קיללתי אותו. בורא עולם עדי.

הבעל: אני דורש שיחקרו את הילדים.

ביה"ד: קראת לה בכינויים האלה?

הבעל: לא. לפעמים כן. אבל לא לרוב. היא בעצמה הודתה. כן, רק פעם בשבוע. אחרי לחץ שאני מגיע רוצה שישי שבת בשקט היא ידעה להוציא לי את כל המיץ.

ביה"ד: אז אותה אתה רוצה? בשביל מה אתה צריך אשה כזאת? תתגרשו.

הבעל: אני משוגע עליה, מוכן לסבול ממנה, תוך שנה היא תהיה במקום אחר.

האשה: נגמרו ההזדמנויות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל: אין בעיה, אני הולך נטו בורא עולם. האמת תיחשף בסוף. לא הרמתי עליה יד, לא קרעתי אותך במכות. ככה בשפה שלה.

ביה"ד: אתה אומר, אתה בעל למופת, לא קרעת אותה במסכות רק נתת סטירות.

הבעל: אל תשנה את הקונוטציה שאמרתי.

ביה"ד: זה מה שאני שמעתי.

הבעל: אני לא אהיה שם. אם להרים את הטון שלי מהווה בעיה.

ביה"ד: לא משכת לה אף פעם בשיער?

הבעל: לא, לא שברתי לה את המפרקת ולא הורדתי לה דם מהפה ולא משכתי לה בשערות.

ביה"ד: אתה יכול להישבע על זה?

הבעל: כן.

ביה"ד: תיזהר.

הבעל: אני כולי מוזהר ואני בא לחשוף את האמת.

כאמור, הבעל מתחנן לחזור אליה התחיל בטיפול בשליטה על כעסים, ולדבריו כל התביעה שלה לגירושין אינה כי אם השפעה חיצונית מהם על ידי ההורים, והכל כדי לקבל הטבות כספיות.

כבר כתבנו שטענתו של הבעל מקבלת גושפנקא מחו"ד המטפל שאף כתב דיווח בזמן אמת לביה"ד, ולפיו עצם הטיפול הצליח עד שהביא את הצדדים לתוצאות די נורמטיביות כששניהם מעידים שהזוגיות וחיי הבית יציבים, מלבד סוגיות כספיות שטרם נפתרו, ואכן פתאום חל "מהפך" בו הבעל טען כי לאשתו יש תכניות מגירה לפירוק הזוגיות, והאשה טענה כי איננה חשה בטוחה וחוששת מהפככות של בעלה, ושנראה כי ישנן מעגלי השפעה חיצוניים המשפיעים על אחד מבני הזוג.

מנגד, האשה אף לא הכחישה את הטיפול שלו ואת השפעת הוריה על רצונה בגירושין, כדבריה:

"אין לי מושג מה הוא עושה האמת וזה גם לא מעניין אותי מה הוא עושה. מאחלת לו רק טוב, הביתה הוא לא חוזר, אין שלום בית ולא יהיה שלום בית ופה זה נגמר. זה אבא שלי, אמא שלי, סבתא שלי, זה לא מעניין אותי אף אחד."

לדעתי הענייה כל האריכות בדיני "מאיס עלי" אינם רלוונטיים כלל בנידון שלפנינו, מאחר שגם אם נקבל את כל דברי האשה בעניין האלימות אין כאן מאיסות בעצם וודאי לא בחיי האישות, האשה אף לא טענה כן מעולם, ופשוט שאי אפשר להכניס בכל תביעת גירושין דיני מאיס עלי, קל וחומר בנידון שלפנינו שאף לדברי האשה היא חוששת מהפככותו אולם יש זמנים שהבעל מאוזן ואינו אלים.

כמו כן חידושו של כבוד האב"ד שליט"א להטלת "חיוב" גירושין לבעל שמרים את קולו וצועק על אשתו תמוה למאוד, והראיות שהביא יש לדחותן בקל, דומני שגם הוא יסכים שהם דברים מחודשים שלא נמצא כן בפוסקים. מאחר שבמישור העובדתי אני רואה את הדברים אחרת, משכך איני רואה צורך בנידון שלפנינו להרחיב את היריעה במישור ההלכתי בדין זה במסגרת פסק דין זה, ועוד חזון למועד בעזר השם יתברך ככל שהדבר יהיה נוגע להלכה.

לאור האמור, אינני רואה מקום לחייב את הבעל בגירושין מלבד המלצה לגירושין בנסיבות התיק והפירוד הממושך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כמו כן מאחר שהאשה נחוושה להתגרש הפסידה מזוונותיה, ולהלן נביא מה שכתבנו בזה בפסק דין אחר בהרכב זה (תיק מס' 1177165/8), הנוגעים לעניינינו, ועיקרי הדברים הם שמאחר שהאשה תובעת גירושין, אינה גרה עם הבעל ומתחילה אף הוציאה עליו צו הרחקה והיא זאת שמרחיקה אותו ממנה, הבעל דורש שלום בית והאשה אינה מעוניינת בכך, ככהאי גוונא גם אם היא צודקת בכל טענותיה והבעל הוא שאשם וגרם לכל הפירוד, מ"מ אין לה מזונות. קל וחומר בנידון שלפנינו שהבעל מטפל בעצמו ומוכן לתקן את כל מה שנדרש, והאשה היא זאת שאינה מוכנה לקבל את הדבר וכדלהלן:

כתב המחבר בסי' ע' סעיף י"ב:

"האשה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר, אם באה מחמת טענה שהיא בשכונה שיוציאו עליה שם וכיוצא בזה חייב לזונה שם אם תבעה מזונות, אבל אם לא תבעה מחלה על מזונות דלשעבר".

וע"ז הוסיף הרמ"א:

"והוא הדין אם הייתה לה קטטה עם בעלה ולא מתדר לה עמו, והמניעה ממנו, ולוותה למזונות, צריך לשלם, אבל אם המניעה ממנה, א"צ לשלם, דאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו".

מבואר מדברי הרמ"א, דתנאי סף לחיוב הבעל במזונות אשתו הוא מגוריה של האשה בבית אחד עם הבעל, וכשאין האשה גרה יחד עם בעלה אין הבעל חייב במזונותיה. ומקור הדבר נלמד מאלמנה שאין לה מזונות מנכסי בעלה כשאינה גרה יחד עם היתומים כנפסק בסי' צד ס"ו מסוגיית הגמרא במס' כתובות (דף ק"ג ע"א), ומשם למדין דהוא הדין במזונות האשה, כמש"כ שם הריטב"א "שאין חיוב מזונות לאשה על בעלה אלא כשהיא עמו על שולחנה", וכ"מ במרדכי (שם סי' רע"ג) ובהג"מ (אישות פי"ב אות ק'), ועוד עיין בשו"ת המיוחסות להרמב"ן (סי' ק"נ).

אלא שכתבו הראשונים והוא מה שהוסיף הרמ"א, דגם כשעזבה האשה את הבית הקובע לגבי חיוב מזונות הבעל כלפיה הוא מי היה הגורם למצב זה, אם היה זה מצד האשה, אין היא זכאית למזונות, אך אם היה זה הבעל שגרם לכך שהאשה לא תדור בבית אחד עמו הרי הוא חייב במזונותיה.

אולם באופן שמצד האשה כלה ונחרצה להתגרש מיד, מבואר בדברי ה"בית יעקב" להגאון בעל הנתיבות ז"ל, ונקבע כן בכמה פסקי דין של בתי הדין הרבניים, לרבות ע"י הרכב מיוחד של שבעה דינים של בית הדין הגדול, שבעה שהם מגדולי הדיינים של כל הזמנים שחותמם מוטבע על כל מערכת בתי הדין בישראל, הלא הם: הרב יצחק נסים, הרב אלישיב, הרב ז'ולטי, הרב אליעזר גולדשמידט, הרב סלמן עבודי, הרב עובדיה יוסף, והרב שאול ישראלי (פורסם בפד"ר יח עמוד 1-28 ושם בעמוד 10-11, וע"ע בשו"ת יביע אומר חלק ג' אבהע"ז סי' ט"ו וחלק ה אבהע"ז סי' יד) את הקביעה הזאת (כלשונם של פס"ד מביה"ד הגדול בתיק 1070300/6) לפיו:

"השאלה מצד מי המניעה יכולה לקבוע רק אם מדובר באשה הרוצה בשלום בית לחזור לחיים משותפים עם בעלה, אך כאשר האשה בפועל אינה מעוניינת לחזור לחיות עם הבעל, הרי שבמצב זה גם אם הייתה המניעה מצד הבעל אעפ"כ הבעל פטור ממזונותיה".

כאמור הדבר מבואר בדברי ה"בית יעקב" בסי' עז סעיף ב' בדין מאיס עלי לדעת הר"ן דאינה מפסדת כלום. וביאר הבית יעקב דהיינו כשיש רגליים לדבר שראוי למאסו, וע"ז כתב הבית יעקב:

"ומ"מ נראה דאפילו להר"ן מזוני לית לה, דלא גרע מהא דסימן ע' סעיף י"ב בהג"ה דכשאינה רוצה להיות עמו דלית לה מזוני, דלא תקנו מזונות רק כשהיא עמו, ועוד דא"כ אין לך כופין להוציא יותר מזה שהוא יהא מחוייב ליתן לה מזונות והיא לא תהא לו לאשתו".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וביאור דבריו נראה, אף דבסי' ע' יש חילוק אם המניעה היא ממנה או ממנו, וכשהוא הגורם חייב במזונות וכנ"ל, וא"כ אדרבה משם מוכח להיפך שאם נותנת אמתלא ברורה חייב לזונה, ואיך מביא מזה הבית יעקב ראייה להיפך, וכן העירו על הבית יעקב בפס"ד קמא עליו נסוב הערעור בביה"ד הגדול בהרכבו המורחב הנ"ל, ראה שם (עמ' 19) הובאו דבריהם בדברי הרב ש. ישראל, וע"ש מה שיישב בזה דבכה"ג שאין בידו שום עצה שתתפייס ותרצה בו נקרא הדבר כמי שהמניעה הוא ממנה, ואין זו אשמתו (וע"ש מש"כ בדין נותנת אמתלא ברורה).

ולענ"ד נראה בביאור דברי הבית יעקב שסתם דבריו אף במקום שמוגדר הדבר שהמניעה הוא ממנו ולא ממנה והוא האשם בדבר, ע"פ מה שמדויק מדבריו "דלא גרע" מהתם. והיינו, דהביא משם רק עניין זה שמשם נלמד שחייב מזונות האישה לא הוטל עליו כי אם כשהיא עמו ולא כשאינה יושבת תחתיו, דלא תקנו מזונות רק כשהיא עמו, ולכן פטור ממזונותיה כשאינה רוצה להיות עמו, אלא דכשהמניעה הוא ממנו הרי יכול לתקן דרכו והיא תחזור אליו ותשב תחתיו, ולכן עדיין מחוייב הוא במזונותיה כיון שבידו לעשות שתהיה עמו, בהסרת המניעה הגורם לה לצאת מביתו וע"י שיתקן מה שעשה תחזור להיות עמו, ופטור רק כשהמניעה הוא ממנה דאין בידו להחזירה כיון שהפירוד הוא ממנה ולא מחמתו כדי שיתקן הדבר.

ובאמת נראה דיסוד ביאור זה דכשהמניעה הוא מהבעל הא דחייב במזונותיה הוא משום שבידו לתקן הדבר ולהחזירה ע"י תיקון והסרת המניעה הגורם לה לצאת, מתבאר גם מדברי הרמ"א בס' פ' סעיף י"ח שם הביא מהרשב"א:

"אשה שהלכה מבית בעלה מכח קטטה ואינה רוצה לשוב לביתו עד שיקרא לה בעלה, לא הפסידה מטעם זה מזונותיה, דבושה ממנו לשוב מאחר שיצאה ממנו בלא רשות ואינו מראה לה פנים, ואם הוא יבוא אצלה אינה מונעתו מכלום".

ומבואר דהטעם דלא הפסידה מזונותיה אף שיכול להיות שהיא הגורמת לקטטה שהייתה ביניהם והיא זאת שקמה ועזבה את הבית, היינו משום שבידו של הבעל לקרוא לה ולהראות לה פנים שתחזור אליו, ובזה שאינו עושה כן נקרא איפוא הוא המפריד המגורים ולא היא, ומשום דלא אזלינן בתר מי שגורם ועזב והפריד בפועל את המגורים אלא אזלינן בתר מי שמעכב את חזרת המגורים יחד, ומי שבידו להחזיר את המגורים יחד ואינו עושה כן הינו ה"מפריד", ודו"ק.

וע"ז כתב הבית יעקב דבטענת מאיס עלי ואינה רוצה בו כלל וכלל ואין בידו לתקן ולהחזירה להיות עמו, בכה"ג "לא גרע" מהא דסי' ע' הנ"ל ברמ"א באינה רוצה להיות עמו והמניעה היא ממנה שמפסידה מזונותיה כיון שאין בידו לתקן הדבר כי המניעה היא ממנה ולא ממנו, א"כ הכי נמי כל שאין בידו לתקן אף שהמניעה הוא ממנו והוא הגורם לכך, הרי זה לא גרע מהתם ופטור ממזונותיה, ומשום דבכה"ג שמואסת בו אף בראוי למאסו, מ"מ כיון דמצידו אין בידו לתקן הדבר ולהחזירה להיות עמו לאחר שהיא מצידה מאסה בו בתכלית ואינו ראוי עוד לתיקון, יהיה הסיבה מה שיהיה, שוב הרי הוא בכלל הא דלא תיקנו מזונות רק כשהיא עמו כל שאין בידו לתקן הדבר, דהכי נמי אין בידו לתקן שתהיה עמו ולכן פטור ממזונותיה, דסוף כל סוף אינה עמו ואין בידו להחזירה תחתיו ולהיות עמו כיון שמאסה בו.

והכלל בזה הוא דכל שאין בידו להחזירה ולהיות עמו, יהיה הסיבה מה שיהיה, בכה"ג לא תקנו לה מזונות, כי לא חייבוהו במזונותיה כי אם כשהיא עמו ולא כשאינה תחתיו, וכל שהוא בידו להחזירה הוא המפריד ונשאר חייב, אבל כשאין הדבר בידו הן כשהיא אינה רוצה להיות עמו דהמניעה הוא ממנה ולא ממנו והיינו משום שאין לו מה לעשות לתקן הדבר כי המניעה בא ממנה ולא ממנו, והן כשהמניעה הוא ממנו אבל היא סגורה על הפירוד ולא יועיל אם יסיר המניעה כדי שתחזור אליו והיא איפה המפרידה בפועל ולא הוא, בכה"ג לא תקנו לה מזונות, ודו"ק.

לרווחא דמילתא נצטט עוד ממה שביה"ד הגדול בפס"ד הנ"ל מוסיף וכותב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם, יש מקום להסתפק האם קביעה זו, שבמקרה שבו אין האישה רוצה בשלום בית, אין זה משנה במי המניעה ואפילו אם המניעה מהבעל עדיין יהיה פטור ממזונות, האם כל זה נכון רק למקרה שבו הבעל מצדו מעוניין בשלום בית, שאז הרי בידה של האישה לחזור אליו ובכך שהיא אינה רוצה בשלום בית איבדה את מזונותיה כאשר עזבה את הבית. אך מה יהיה כאשר הבעל מצד עצמו אינו מעוניין בשלום בית, האם גם כאן יעמוד תנאי מגביל זה שהאשה תהא זכאית למזונותיה רק אם רצונה בשלום בית, או שבמקרה זה שהבעל אינו מעוניין בשלום בית, שוב אין כל נפקות מה רצון האישה שהרי גם את תגיד שרצונה בשלום בית לא יהיה זה מעשי. ראינו שהובאו בפס"ד קמא ציטטה מדברי הרב ציון אלגרבלי שליט"א בפס"ד של בית הדין הגדול שהתייחס למקרה כזה וכתב:

"מאחר וכלה ונחרצה אצל האשה להתגרש גם לו הבעל ירצה שלום בית, יש להחשיבה כמורדת דמאיס עלי באמתלא, דלא מגיע לה מזונות לדעת הרבה פוסקים, עיין בשו"ת שואל ומשיב ח"א אה"ע סי' יד."

הדעת נוטה לקבל זאת משום שהעיקרון המנחה מבוסס על הנחה שחיוב הבעל במזונות אשתו נובע מחיובו לקיים בית, דהיינו חיים משותפים של שני בני זוג. במסגרת זו הוא חייב לפרנס את הבית דהיינו את אשתו. מכאן נולד הכלל כי כשאין האישה מתגוררת עם הבעל תחת קורת גג אחת אין בסיס לחיוב המזונות של הבעל כלפיה. שהרי נפלה כל המטרה שלשמה נוצר חיוב המזונות. אם כנים אנו בדברים אלו הרי שתנאי הסף לכל הגשת תביעה של מזונות הוא הרצון לקיים את הייעוד של חיוב המזונות כלומר לקיום חיים משותפים. אך אין אפשרות להכריז מצד אחד כי אין האישה מעוניינת כלל בשלום – ובמקרה שלפנינו אף רוצה להתגרש – אך בד בבד היא רוצה מזונות. אלו שני מצבים סותרים. ולכן בכל מקרה הבסיס לתביעה של מזונות יכול להיות קיים רק על בסיס של רצון לקיים שלום בית.

כאמור, בנידון שלפנינו אין צורך לכל זה מאחר שהבעל תובע שלום בית, ומצד האישה כלה ונחרצת הדבר להתגרש ואין רצונה לחזור כלל לשלום בית, כך גם הצהירה בפנינו שלא משנה מה יעשה הבעל היא מצידה איבדה את אימונו ולא יעזור שום דבר שיוכל לשנותה מהחלטתה להתגרש, וכבר נתבאר דבכה"ג הפסידה מזונותיה כאמור, לא זו אלא שיש בזה אף חשש גט מעושה כדברי הבית יעקב ז"ל דבאופן זה לא נשארת השאלה במגרש הממוני בלבד אלא הרבה מעבר לכך. לדעתו במקרה שבכל זאת נחייב את הבעל במזונות אשתו גם במצב שהיא אינה רוצה בו, שוב תהא לכך השלכה חמורה על ההיבט האיסורי, קרי חשש לכשרות הגט שהרי נעשתה כפייה בכך לגט במקום שאינה על פי דין. עוד אוסיף טעם שאי אפשר להוציא ממון ולחייב את הבעל במזונות אשתו, מאחר שלדברי הבעל האשה אשמה בפירוק הנישואין, ובקשתה לגירושין איננה כלל משום האלימות הנטענת על ידה ומוכשת לדבריו, אלא שמושפעת על ידי השפעה חיצונית והכל כדי לקבל הטבות כספיות, טענה שאף יש לה סימוכין מדיווח המטפל הזוגי כאמור.

גם אם לא נקבל את דברי הבעל לחלוטין, עדיין מכלל ספק לא יצאנו ובכה"ג הבעל פטור ממזונות אשתו כי אין להוציא ממון מספק, וכמש"כ כיוצא בזה בנודע ביהודה (אהע"ז מהדו"ת סי' צ"א) באשה שעזבה את בית בעלה בטענה שבעלה בא עליה בימי ליבונו והבעל מכחישה ע"ש.

וכבר נכתב רבות על סוגיה זו של מי נחשב המוחזק ביחס לחיוב מזונות של הבעל כלפי אשתו, וכן לגבי כל טענות של האישה האם הבעל נחשב בחזקת חיוב או שנחשב כמוחזק ונטל הראיה על האישה. וראה בארוכה דברי הפוסקים בזה בשו"ת יביע אומר (חלק ג' אהע"ז סי' יד-יז) ובחלק י"א אהע"ז סי' סא-סב וסי' סד ובחלק חו"מ סי' כ' וכן במאמרו של הגר"ע יוסף ז"ל ב"תורה שבעל פה" חלק י"ב, [וראה עוד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בפד"ר (ח"ג עמ' 298) משו"ת פרשת מרדכי להגאון ר"מ בנעט ז"ל (אהע"ז סי' יד) בטענת ברי של הבעל דנאמן להיפטר ממזונותיה דאשת איש בחיי בעלה אינה מוחזקת במזונותיה ע"ש ואכמ"ל בזה]. אולם גם אם נניח שיש מחלוקת בדבר והדעות חלוקות הרי שבוודאי יוכל הבעל לומר "קים לי" גם בזה ולא נוכל להוציא ממון מספק.

וראה עוד פד"ר (כרך ו' וע"ש עמוד 52-53) פס"ד של הרה"ג יצחק נסים והרה"ג אליעזר גולדשמידט הפוסקים שחובת ההוכחה על עילת הפרידה מוטלת על האשה במקרה שאינם מתגוררים יחד. וכ"כ (שם) בפסק דין נוסף הרה"ג אלישיב והרה"ג עבדי זצ"ל במקרה שאשה עזבה את הבית ולאחר מכן חזרה בה והבעל סירב לקבלה.

וע"ע בפד"ר (כרך י"ז עמ' 1-45) מש"כ בזה הדיינים הרב י. מ. בן מנחם, י.ש. אלישיב, ב. זולטי, בטענת שאין לה גבורת אנשים ותובעת גט, וע"ע בקובץ משכיל לדוד מאת נשיא ביה"ד הגדול הגאון הרב דוד לאו שליט"א (עמ' קכ"ט) שציין לפד"ר זה ומה שהביא בזה לעניין הראשון הנ"ל כשהוא הגורם אולם היא רצונה להתגרש וע"ש, וע"ע בפד"ר (חט"ו עמ' 102-107) בעניין זה.

במקרה שלפנינו תביעת האישה היא במצב שאינו מחייב מזונות, דהיינו בפועל זו תביעה למזונות במגורים נפרדים, מצב שבו הבעל כלל אינו מחויב במזונות, ולא רק מדין "פרעתי" אלא מעיקרו לא הוטל חיוב מזונות אלא במגורים משותפים. וא"כ, מאחר שאנו מסופקים מי האשם בפירוד הרי שלא יצא הדבר מכלל ספק ואין מקום לחייב את הבעל המוחזק.

מסקנא

לאור האמור יש לקבוע כדלהלן:

- א. אין מקום לחייב את הבעל בגירושין מלבד המלצה לגירושין בנסיבות התיק והפירוד הממושך.
- ב. הבעל אינו חייב במזונות אשתו.
- ג. האשה הפסידה את כתובתה.
- ד. על המזכירות לקבוע מועד לסידור גט.

הרב צבי בוקשפן – דיין

עברתי על דברי חברי הדיינים העליונים שהאריכו בדבריהם בטוב טעם ודעת. הנני מצטרף למסקנותיו של כבוד הרב בוקשפן.

הרב אוריאל אליהו – דיין

מכריעים כדעת הרוב כדלהלן:

- א. ביה"ד ממליץ לצדדים להתגרש לנוכח טענות האשה והפירוד הממושך.
- ב. הבעל אינו חייב במזונות אשתו.
- ג. האשה הפסידה את כתובתה.
- ד. המזכירות תקבע מועד לסידור גט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ניתן לפרסם בהשמטת פרטים מזהים.

ניתן ביום י"ט בסיון התשפ"א (30/05/2021).

הרב צבי בוקשפן

הרב אוריאל אליהו

הרב יצחק רפפורט – אב"ד

העתק מתאים למקור

הרב אלון ארביב, המזכיר הראשי

נחתם דיגיטלית ע"י הרב אוריאל אליהו בתאריך 12: 56 30/05/2021